

KAGU-EESTI HARIDUSVALIKUTE VÕIMESTAMINE

NOORTE HARIDUSVALIKUTE TEGURID
LÄHTEKOHAD JA ETTEPANEKUD VALIKUTE
MÕJUTAMISEKS

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Kuva
AGENTUUR

The logo for 'HEA HARIDUS KORRALDUS' (Good Education Order) features a stylized sunburst with green rays above the text. The text is in a bold, sans-serif font, with 'HEA' on the top line, 'HARIDUS' in the middle, and 'KORRALDUS' on the bottom line.

HEA
HARIDUS
KORRALDUS

Sisukord

Sissejuhatus	2
Noorte haridusvalikuid mõjutavad tegurid	4
Infoallikad	9
Piirkonnast lahkujate profiil	10
Visioon	11
Tegevused	12
Eesmärk: ühtne ja koostöine haridusruum	12
Eesmärk: valikuterohke ja paindlik õpe	13
Eesmärk: nähtavad ja eristuvad koolid	14
Eesmärk: toetavad tegevused ja elukeskkond	16
Kommunikatsiooni- ja turundustegevused noorte haridusvalikute mõjutamiseks	17
Koolide turundusvõimekuse tõstmine	17
Selge positsioneerimine ja väärtuspakkumine	19
Ehedad sõnumid ja sihtrühmakeskne sisu	20
Järjepidev kohalolu kanalites	21
Noortelt-noortele kommunikatsioon	23
Koostöö ja partnerlused	23
Meediaväirilised tegevused ja nähtavuse kasvatamine	25
Näidislahendus: kooli turundus vastuvõtu- perioodil	26
Kanalid ja sõnumid, mis noorte jaoks ei tööta	27
Kagu-Eesti hariduspilt	28
Lisa 1. Kagu-Eesti gümnaasiumite ja viie kõige populaarsema väljaspool Kagu-Eestit asuva gümnaasiumi andmed.	42
Lisa 2. Koolinoorte küsitluse tulemuste kokkuvõte	46

Sissejuhatus

Kagu-Eesti haridusvalikute võimestamise arutelud ja tegevused on loodud eesmärgiga kaardistada Kagu-Eesti haridusvalikute hetkeseis ning töötada välja lahendused ja kommunikatsiooniraamistik, mis toetaks noorte teadlikke valikuid keskkooli omandamisel Kagu-Eestis. Fookus on Kagu-Eesti gümnaasiumite ja kutsekoolide nähtavuse, mõistetavuse ja atraktiivsuse suurendamisel noorte ning nende perede jaoks, arvestades piirkonna eripära, olemasolevaid ressursse ja noorte tegelikke vajadusi.

Noorte haridusvalikuid kujundavad Kagu-Eestis praegu pigem üldised hoiakud ja visalt püsivad müüdid kui tasakaalustatud, faktiline teadmine. Valikute taga kõlab tihti eelmiste põlvkondade kogemus, mille järgi „mujal on parem“ ning „siin ei saa sama head haridust“. Sellised uskumused kinnistuvad ka ilma isikliku kogemusega ning täidavad tühimikku olukorras, kus tegelik teadmine kohalike võimaluste sisust ja tugevustest on puudulik. Vähe märgatakse väiksemate koolide individuaalsemat tuge, turvalist koolikultuuri ja koduläheduse positiivset mõju noore heaolule. Samal ajal puudub ühtne ja järjepidev viis, kuidas nende väärtuste tegelikkust mõju noortele nähtavaks teha. Puudub piirkondlik lugu, mis seoks eraldi tükid ühtseks haridusruumiks ja nii jõuab Kagu-Eesti hariduse potentsiaal noorteni nõrgemalt kui tegelikkus seda võimaldaks.

Koostatud ettepanekud lähtuvad arusaamast, et haridusvalikud ei kujune üksnes õppekavade põhjal, vaid neid mõjutavad laiemalt maine, sotsiaalne keskkond, pere, kogukondlikud seosed, tugisüsteemid ning info kättesaadavus ja usaldusväärsus.

Tegevusraami koostamise teekond koosnes mitmest etapist, mis hõlmasid sisendi kogumist, olukorra kaardistamist, lahenduste kujundamist läbi koostööst arutelude. Teekonnal osales kokku üle 350 inimese, kes panustasid läbi arutelude ja vestlusingides osalemise ja küsitlusele vastamise.

Ajavahemikus 29.10– 05.11.25 toimusid maakondlikud arutelud haridusvõimestajatega, kuhu olid kutsutud piirkonna koolijuhid, riigigümnaasiumite hoolekogude liikmed, kohalike omavalitsuste juhid ja haridusametnikud, maakonna arenduskeskuse juhid ja valdkonna eestvedajad, Töötukassa piirkonnajuhid ja Haridus- ja Teadusministeeriumi riigikoolide valdkonna pidamise esindajad (kokku osales kolmel arutelul üle 60 inimese). Eraldi toimusid vestlusingid Valga, Põlva, Võru gümnaasiumite õpilastega (kokku osales kolmel arutelul 28 õpilast) ning põhikooli lõpetajate ja munitsipaalikoolide 10. klasside õpilaste seas viidi läbi küsitlus, millele vastas 242 noort. Virtuaalarutelud toimusid põhikooli õpetajatega valdkondade kaupa (kokku kolmel arutelul osales 13 õpetajat) ning mujale õppima läinud noortega (kokku kahel arutelul osales 7 noort). Kagu-Eesti ühine arutelu koos noortega toimus 26. novembril, kus osales ligi 60 inimest.

Arutelude käigus tõstati mitmeid süsteemseid murekohti, mis mõjutavad noorte haridusvalikuid ja piirkonna haridusvõimekust laiemalt. Osalejad tõid esile ebakindluse riikliku hariduspoliitika ja keskkooli korralduse tuleviku osas, mis tekitab peredes ja noortes kõhkusi ning võib suunata valikuid kodupiirkonnast eemale. Lisaks arutleti õppimiskohustuse ees pikendamise võimalike mõjude üle, mis suurendavad vajadust

diferentseeritud toe ja paindlike õpiteede järele. Taustal on ka riiklikust haridusstrateegiast tulenevad tegevused piirkondlike hariduskeskuste kontseptsiooni väljatöötamiseks ja rakendamiseks. Oluline on tagada piirkonnas ühtlane ja tugev põhihariduse tase, et noortel oleksid mitmekesisemad valikud tulevikuks.

Samal ajal ilmnes, et Kagu-Eesti haridusruumi peamised kitsaskohad ei ole pelgalt sisulised või ressursipõhised, vaid seotud ka koostöö, selgete kokkulepete ja ühise suuna puudumisega. Koolid tegutsevad sageli paralleelselt ja tajuvad üksteist konkurentidena, ühiste lahenduste potentsiaal jääb sageli kasutamata. Haridusvõimaluste kommunikatsioonis on puudu ühtsest eestvedamisest ja sihipärasest ressursist, mistõttu jäävad piirkonna tegelikud tegevused ja võimalused noorte jaoks nähtamatuks.

Tegevusraam koondab protsessi käigus kogutud teadmised ja ettepanekud ühtseks tervikuks, mille eesmärk on toetada Kagu-Eesti haridusvõrgustiku jätkusuutlikkust, tugevdada piirkonna koolide mainet ning luua noortele selge, aus ja usaldusväärne pilt võimalustest, mida Kagu-Eesti keskharidus pakub nii edasiseks õpiteeks kui ka eluks laiemalt.

Noorte haridusvalikuid mõjutavad tegurid

Haridusvalikute kujunemine algab tänapäeva noore jaoks juba põhikoolis ja valikuid tehakse üha teadlikumalt. Esmane initsiatiiv tuleb üldjuhul noorelt endalt. Otsustamisprotsess algab 8. klassis, kuid nii noorte endi kui nende õpetajate sõnutsi jõutakse selgete valikuteni pigem 9. õppeaasta esimeses pooles või keskel. Valik toimub huvide ja pakutavate suundade põhjal. Õpetajate hinnangul ei tea siiski ligi pooled noortest selleks ajaks täpselt, mida nad oma tulevikult soovivad, mistõttu on noorte paremal informeerimisel siin oluline kaal. Fookusgruppide intervjuudest selgus, et valikute tegemisel on teadmised, eriti just piirkondlikest võimalustest, siiski pigem piiratud ning sisaldavad ka palju müüte.

Noorte haridusvalikuid mõjutavad tegurid on mitmekesised ja omavahel tihedalt põimunud, mistõttu on need koondatud 11 teemarühma, et luua selgem ülevaade otsuseid kujundavatest mõjuritest. Selline jaotus aitab eristada nii hariduslikke, sotsiaalseid, majanduslikke kui ka keskkondlikke tegureid ning mõista, kuidas need eri noorte puhul erineval viisil kokku mängivad. Teemarühmad ei toimi eraldiseisvalt, vaid moodustavad terviku, mis suunab noore lõpliku koolivalikuni.

Arutelude käigus arutasime ka õppimiskohustuse ea pikendamisega seotud mõju noorte haridusvalikute teemadele, kuid väga suurt mõju ei täheldatud. Pigem arutleti selle üle, kas me suudame täna kutsehariduses pakkuda piisavalt valikuid, tuge õpimotivatsiooni hoidmisel ning et karjäärinõustamise olulisus kasvab veelgi. Hirmu tekitab, et vähe motiveeritud noored mõjutavad ka teisi, nii võib langeda õppetulemuste kvaliteet, mis lõppkokkuvõttes mõjutab ka koolide mainet.

Selgem erialafookus, valikkursused ja tugevam haridus

Paljud noored eelistavad Tartu gümnaasiume, Nõo Reaalgümnaasiumi või ka Tartu Rakenduslikku Kolledžit (edaspidi VOCO), sest neid tajutakse tugevate, spetsiifilise fookusega koolidena. Reaalained, IT, meditsiin ja läbimõeldud valikkursused tekitavad tunde, et sealne haridus on konkurentsivõimelisem ning tagab paremad võimalused edasiõppimiseks või ka tööturul.

Kohalike koolide puhul nähakse ohtu selles, et pakutud erialade või valikainete grupid ei pruugi õpilaste vähesuse tõttu täis tulla, mistõttu jääb suund või eriala avamata. See omakorda tekitab noortes tunde, et kodukohas ei ole võimalik spetsialiseeruda.

Suuremate linnade koole peetakse atraktiivseks ka seetõttu, et need asuvad kõrgharidusasutuste läheduses ja see võimaldab pakkuda erinevaid valikainete koostööprogramme. Noored usuvad, et kõrgkoolide lähedus loob rohkem praktilisi võimalusi, kaasaegseid õppekavu ja tõstab seeläbi võimalust ülikooli sisse saada. Noored võrdlevad omavahel õppematerjale, sisseastumisenõudeid ja koolikultuuri ning otsivad kohti, kus nende võimeid proovile pannakse ja kus õpikeskkond on ambitsioonikas.

Konkreetsuuna puudumine piirkonna koolis

Kui piirkondlik kool ei paku noorele vajalikku suunda, minnakse mujale. See puudutab eriti:

- ★ IT- ja reaallained (Nõo on selge tõmbekeskus)
- ★ muusikat ja kunsti (liigutakse Elleri kooli või MUBA-sse)
- ★ kindlaid spetsialiseerumisi (spordisuunad, keeled, tehnoloogia, meditsiin, ajakirjandus/meedia)

Kui põhikoolis tekib huvi mõne väga konkreetse suuna vastu, valib noor edasi juba suuna järgi ja teeb valiku koolide vahel, mis kõnealust suunda pakuvad. Need noored teevad üldjuhul oma valiku äärmiselt teadlikult, sest nad sihivad konkreetseid õppeaineid või tulevast karjääri. See avaldub eelkõige:

- ★ kutsehariduse erialavalikus,
- ★ reaallainete ja STEM-valdkonna sihtimises,
- ★ muusika ja kunstivaldkonnas (Eller, MUBA jne)
- ★ kindlates spetsialiseerumistes (sport, keeled, meditsiin, ajakirjandus/ meedia)
- ★ muukeelsete perede suunatud liikumises (varem Valgast Annelinna või Lasnamäele).

Sellistele noortele on kodukandis väga keeruline pakkuda samaväärset konkurentsivõimelist keskkonda, mistõttu nad lahkuvad täieliku veendumusega, et nii on nende tuleviku jaoks parem.

Õpikeskkond, kooli maine ja kvaliteet

Väikestes koolides hinnatakse avatud suhtlust õpilaste ja õpetajate vahel, individuaalset lähenemist ja rahulikku tempot. Neid peetakse suurimateks eelisteks. Samas võib mõnele selline keskkond mõjuda liigselt kontrollivana.

Heade kogemuste ja suhete korral ollakse valmis piirkonda edasi jääma. Samas kerkivad väiksema kollektiivi puhul selgemini esile ka kitsaskohad, nagu ebastabiilne õppetöö, keerulised suhted, ebaühtlased või puuduvad tasemerühmad ja keeruline põhikooli- või klassidünaamika (Räpina, Põlva, Valga näited). See tekitab noortes soovi otsida sobivamat keskkonda ja jätkata õpinguid mujal.

Koolikultuur tervikuna – nii füüsiline keskkond kui koolijuhi ja õpetajate hoiakud – mõjutab tugevalt, kas noor tajub kooli toetavana või mitte. Individuaalne tugi ja paindlikkus, nagu Põlvas hinnatud valikkursuste päev, aitavad noortel tunda, et kool arvestab nende eesmärkidega. Kaasaegne, hooldatud ja õppimist toetav koolimaja loob noorele tunde, et tegemist on väärtustatud ja arengule suunatud õpikeskkonnaga.

Kooli maine kujuneb noorte silmis paljude tegurite koosmõjul – kogukonna hoiakud, isiklikud kogemused ja sõprade lood on sageli olulisemad kui ametlik info. Mitmes Kagu-Eesti piirkonnas tunnetavad noored survet liikuda kodust kaugemale, sest kohalikke koole nähakse „tavaliste ja suunata“ koolidena, kus ka õppimise kvaliteet võib olla ebaühtlane, kuna vastu võetakse kõik soovijad. Väikekoolide puhul on mõjutajaks sageli ka tunne, et

„kõik näevad kõiki“. Ühelt poolt muudab see keskkonna mõne noore jaoks liigselt kontrollivaks, teisalt tunnevad teised end tänu sellele märgatu ja toetatuna.

Kooli maine kujundamisel on olulised sõprade, vilistlaste ja kogukonna lood. Sotsiaalmeedia mõju ei ole esmane, kuid muutub oluliseks hetkel, mil noor on valiku juba kitsendanud – siis peab kooli kuvand olema ehe, motiveeriv ja kaasaegne. Samal ajal mõjutavad otsuseid kogukonnas levivad müüdid, näiteks et „Räpinas ja Kanepis saab alati sisse“ või et mõnes piirkonnas on tase madalam. Taolised uskumused võivad olla visad kaduma ka siis, kui kooli tegelik kvaliteet on hea.

Rolli mängivad ka pingeread ja muu statistika. Kuigi need pole esmased mõjurid, jälgivad neid siiski nii lapsevanemad kui sageli ka noored ise. Eeskujude ja autoriteetide hoiakud mõjutavad noorte valikuid veelgi: lapsevanem, sugulane, klassijuhataja või mõni autoriteetne aineõpetaja võib noori kas inspireerida piirkonna kooli jääma või vastupidi, suunata mujale.

Mainekujunduse vaatest on Kagu-Eesti kutsehariduse valdkonna õppeasutustel väga keeruline konkureerida VOCOga, mis on kooli brändingu, maine ja sisulise kvaliteediga mitmeid aastaid süsteemset ja sihikindlat tööd teinud ja nii vaadatakse ka kutseharidusvalikute suunal sageli just selle kooli suunas. Samas näitab VOCO viimase viie aasta jooksul kujundatud tugev maine selgelt, et järjepideva ja sihipärase tööga on võimalik kooli kuvandit teadlikult arendada ning suurendada nii õppeasutuse kui ka konkreetsete õppesuundade atraktiivsust.

Kooli maine kujuneb mitmest kihist: kogukonna hoiakutest, kvaliteedinäitajatest, noorte soovist oma võimeid proovile panna, kooli enda kommunikatsioonist ja visalt püsivatest müütidest, mis ei pruugi alati tegelikkust peegeldada. Tugev maine tekib siis, kui tegelik kvaliteet ja avalik kuvand räägivad sama lugu ning noorte teadlikkust kohalikest võimalustest kasvatatakse teadlikult ja süsteemselt.

Kooli promo ja nähtavus

Noorte hulgas läbi viidud küsitlus küll seda teemat ei käsitlenud, aga vestlustest selgus, et kui esialgsel hinnangul arvatakse, et Kagu-Eestis pakutavate haridusvalikutega ollakse enamvähem kursis, siis tegelikkuses on teadlikkus piirkonna õppimisvõimalustest ja nende tegelikust tasemest pigem madal.

Noorte jaoks on oluline, et kooli info ja nähtavus jõuaks nendeni ausal ja arusaadaval viisil. Mitmel korral toodi välja, et tavapärased reklaamid ei ole usutavad. Leiti, et kõige mõjusamad on noorte kogemuslood – näitena toodi haridusmessil kõlanud Otepää noore ehe ja innustav ettekanne, mis pani paljusid oma valikuid veelkord üle vaatama.

Nähtavust mõjutab ka varasem kokkupuude konkreetse kooliga (osalus olümpiaadil, huvialategevustes või mõnel muul sündmusel) – varasemate seoste korral teadvustatakse kooli olemasolu paremini ja ollakse altimad seda kaaluma, kuid seoste puudumisel ei pruugi piirkonna kool sageli üldse valikute hulka jõuda. Noored rõhutavad, et kooli promo ja reklaam peavad olema ehedad ja päriselulised – kunstlikud, vanas mõttes reklaamilikud lahendused neid ei kõneta.

Perekonna mõju ja sotsiaalmajanduslikud võimalused

Perekonna mõju saab käsitleda kahest aspektist:

1. Perekondlik taust: pereliikmetelt ja sugulastelt saadud kogemused ja arvamused, varasemad seosed konkreetsete koolidega ning perekondlikud traditsioonid. Vanemate hoiakud võivad olla nii toetavad kui ka piiravad – mõnel juhul suunatakse noort aktiivselt kodust eemale õppima, teistel juhtudel ei peeta seda võimalikuks ei majanduslikel ega hoiakutest tulenevatel põhjustel (transport, elamiskulud, ühiselamu puudumine). Kui peres on mitu last, kujundab esimese lapse valik sageli ka järgmiste otsused. Õe, venna või sugulase õppimine samas koolis toimib nii usaldusväärse infoallika kui ka tugeva motivaatorina.
2. Pere majanduslikud ja sotsiaalmajanduslikud võimalused, mis seavad noorte haridusvalikutele sageli väga selged piirid. Nii õpilaste kui ka õpetajate fookusgruupiintervjuudest ilmnest, et kuigi vanemad püüavad üldjuhul noore valikuid toetada, kui see rahaliselt vähegi võimalik on, jäävad paljud otsused siiski majandusliku reaalsuse taha pidama. Toodi mitmeid näiteid noortest, kes olid Tartu või Tallinna koolidesse sisse saanud, kuid ei saanud sinna õppima asuda elamiskulude, transpordikulude või ühiselamu koha puudumise tõttu. Pere finantsseis, elamistingimused ja igapäevased kulud mõjutavad otseselt, kas noorel on võimalik kodust eemale õppima minna või tuleb valik teha kodule lähemal asetsevate võimaluste hulgast. Mõnel juhul tähendab see noorele toetavat suunamist kodukohast lahkumiseks, teistel juhtudel paratamatut kinnihoidmist, mis ei tulene mitte soovist, vaid majanduslikest võimalustest.

Logistika ja elamisvõimalused/ majutus

Majanduslikud ja olmelised tegurid:

- ★ ühiselamukohtade puudumine,
- ★ transpordi hind või keerukus,
- ★ võimalus saada stipendiume või teha õpingute kõrvalt tööd.

Ühiselamukohtade puudumine, transpordi hind ja keerukus ning ebapiisavad ühendused vähendavad oluliselt koolide atraktiivsust, eriti väljaspool suuremaid keskusi. Noored toovad esile, et valik tehakse sageli logistikast lähtuvalt – kuhu buss või rong käib, sinna ka minnakse. Tartul on paljude Kagu-Eesti paikadega paremad ja mugavamad ühendused kui regiooni siseselt, mistõttu osutub see valikuks isegi siis, kui teine kool võiks sisuliselt sobida. Kui puudub võimalus kohapeal elada ning igapäevane pendelränne ei ole realistlik, jäetakse teadud koolid valikust välja.

Vanemate töökohtade asukoht, pere majanduslik olukord ja olemasolevad elamislahendused (näiteks korter Tartus) mõjutavad samuti otsuseid. Näiteks Nõo puhul on lisaks kooli heale mainele reaalinetes just õpilaskodu olemasolu plussiks, samas kui majutuse puudumine Võrus või Setomaal vähendab nende piirkondade konkurentsivõimet. Kokkuvõttes ei määra valikuid ainult hariduse sisu, vaid väga praktiline küsimus: kas noorel on reaalselt võimalik õppimise ajal endale seal ka elamist ja liikumist lubada.

Huviharidus, hobid ja vaba aja veetmise võimalused piirkonnas

Noorte puhul, kes tegelevad pühendunumalt kas mõne spordiala või muusikaõpingutega, on spordiklubide, huviringide ja treenerite paiknemine sageli määravaks – kui treeningud või tugev juhendaja on Tartus, valitakse ka kool Tartus. Aga on ka vastupidiseid näiteid.

Noored otsivad lisaks õppimisele väljundeid ka huvihariduses ning piirkonnad, kus neid võimalusi napib, ei ole noorte silmis nii atraktiivsed. Mitmel juhul kirjeldasid noored, et kui „õhtuti pole midagi teha“, tekib soov lahkuda ka juhul, kui kool ise on hea. Samas toodi esile, et jäämise puhul on näiteks Põlvas huvihariduse tase, eriti spordis, pigem tugev – mis näitab, et mitmekesine ja kättesaadav huvitegevus võib olla oluline pidur noorte väljavoolule.

Soov vahetada keskkonda ja iseseisvuda, või vastupidi

Oluliseks mõjutajaks on noorte soov uuele elukogemusele, keskkonnavahetusele ja iseseisvumisele. Osade jaoks on kodust lahkumine teadlik samm eneseteostuse ja uute tutvuste suunas. Samas on ka neid, kes, vastupidiselt, soovivad veel turvalisust ning tuttavat tuge – eelistatakse tuttava kooli pakutavat kindlustunnet tuttavate õpetajate ja harjumuspärase keskkonna ning muidugi lähedalseisva pere näol. Olulist rolli mängivad peresuhted, noore valmisolek suuremateks muutusteks ning vaimne heaolu.

Tõmbetegurina kerkivad esile ka nn „suurlinna tuled“ – suurema linna, eriti Tartu keskkond oma mitmekesiste võimaluste, aktiivse elurütmi, huvitegevuste ja ambitsioonikama õpikeskkonnaga. Tartut tajutakse paigana, kus gümnaasiumid on tihedalt seotud kõrgkoolidega, pakutakse põnevaid valikaineid ning avaneb rohkem tulevikuvõimalusi, mis väiksemates kohtades sageli kättesaadavaks ei muutu.

Sõprade ja klassikaaslaste mõju ja surve

Kuigi veebiküsitluses ei pidanud noored sõprade ja klassikaaslaste mõju oma valikutele kõige olulisemaks teguriks, näitasid fookusgrupi intervjuud, et tegelikkuses on sellel siiski märkimisväärne roll – nii kodukohast lahkumise kui ka jäämise otsustes.

Õpetajad tõid näiteid olukordadest, kus pinginaabrid või sõpruskonnad tegid sarnaseid valikuid, noored ise rääkisid ühistest otsustest või ka vastupidistest juhtumitest, kus jäeti ühiselt minemata, kui mõni sõber soovitud kooli sisse ei saanud. Vestlustest jäi kõlama arusaam, et sageli vähemalt proovitakse minna sinna, kuhu lähevad sõbrad.

Samuti selgus, et Tartusse minnakse tihti ühiselt katsetele ilma väga selge eelneva plaanita – lihtsalt selleks, et ennast proovile panna. Lõplik otsus kujuneb seejärel vastavalt katsete tulemustele.

Olulist rolli mängivad ka eeskujud – õed-vennad, vanemad sõbrad või nn kamba liidrid –, kelle valikud võivad suunata terve seltskonna sama kooli poole. Kuna noorte inforuum on

suuresti ühine, vaadatakse oma piirkonnast väljapoole liikudes sageli just nende koolide suunas, kus keegi tuttav juba ees õpib.

Piirkonna maine

Mõnes Kagu-Eesti piirkonnas tajuvad noored elukeskkonda kitsa või masendavana, kirjeldades seda igava, suletud või „konnatiigi“ efektiga paigana. Sageli ei ole otsuse taga üks konkreetne põhjus, vaid üldine soov kodukohast eemale saada – „ükskõik kuhu, aga mitte siia“.

Noored mõtlevad varakult ka elule peale kesk- või kutsekooli ning küsivad endalt, kas kodukohta jäädes on neil seal perspektiivseid õpi- ja töövõimalusi. Olulist rolli mängib ka kodukoha maine: sõprade, sotsiaalmeedia ja kogukonna kaudu leviv kuvand võib noori mujale suunata. Seda võimendab teadmatus piirkonnas tegelikult pakutavate õppimisvõimaluste kohta, mistõttu kujuneb otsus sageli pigem kuulujuttude ja üldiste hoiakute kui reaalse info põhjal.

Õpetajate mõju või surve

Nii noorte kui ka õpetajate endi hinnangul on õpetajate otsene mõju noorte koolivalikutele pigem tagasihoidlik ning teadlikust survest selles kontekstis rääkida ei saa. Suurem mõju on klassijuhatajal, väiksem aineõpetajatel, kes annavad pigem soovitusi või peegeldavad oma uskumusi näiteks gümnaasiumi, reaalainete või kutsehariduse sobivuse osas. Mitmed noored tõid siiski välja, et kui mõni aineõpetaja on viidanud neile sobivale suunale, on seda kuulatud ja kaalutud.

Õpetajad tõid välja, et nende mõju on tihedalt seotud perekonna rolliga: teadlikuma ja toetavama pere puhul on õpetaja mõju väiksem, samas kui madalama haridustaseme või vähesema huviga peredes võib õpetaja tugi osutada oluliseks. Üldiselt mõjutavad õpetajad pigem haridustee tüübi (gümnaasium või kutsekool) või valdkonna (humanitaar- või reaalvaldkond), mitte konkreetse kooli eelistamist.

Infoallikad

Noorte haridusvalikute kujunemisel on keskne roll mitmekesistel infoallikatel, mis täiendavad üksteist erinevates otsustusfaasides. Peamised allikad, mis toetavad noort haridusvalikute info hankimisel:

- ★ **Koduleht** on noorte jaoks esmane infoallikas kooli kohta ning määrab sageli esimese mulje. Oluline on info lihtne leitavus, loogiline ülesehitus ja kaasaegne visuaalne keel. Keeruline või vanamoodne koduleht võib huvi kiiresti vähendada.
- ★ **Sotsiaalmeedia (TikTok, Instagram, YouTube)** muutub oluliseks eelkõige siis, kui noor on oma esmase koolivaliku juba kitsendanud. Peamisteks kanaliteks on TikTok ja Instagram. Noored ootavad seal aktiivset, ehedat ja igapäevaelu peegeldavat sisu – klantslik reklaam ei mõju usutavalt.

- ★ **Vilistlaste lood** on tugeva mõjuga: huvitav isiklik kogemus või karismaatiline kõneleja võib saada otsustamisel määravaks, sest annab usaldusväärse ja samastutava pildi võimalikust haridusteest.
- ★ **Haridusmessid** on oluline kanal koolide jaoks noorte teadvusesse jõudmisel. Noored peavad messe mõjukaks ning palju sõltub sellest, kui silmapaistvalt ja ehedalt kool end seal esitleb.
- ★ **Koolide külastused:** otsene ja vahetu viis kooli nähtavaks teha ning esmane huvi tekitada. Mõju sõltub tugevalt sellest, kes külastab ja *kuidas* kooli tutvustatakse – noored reageerivad paremini ehedale kogemusloole kui formaalsele esitlusele, eelistatakse kui tutvustajaks on noored. Hea külastus võib tuua kooli esmakordselt noore teadlikku valikuruumi, halb või igav esitus võib huvi täielikult nullida.
- ★ **Kooli karjäärikoordinaatorid ja Töötukassa karjäärispetsialistid:** toimivad noorte jaoks oluliste suunajate ja tõlgendajatena, eriti juhul, kui peres puudub teadlik tugi. Nende roll ei seisne niivõrd konkreetse kooli „müümises“, vaid valikute raamimises ja võimaluste avamises. Kui spetsialist tunneb piirkonna koole, suundi ja tegelikku taset, võib tema soovitus oluliselt mõjutada noore otsust; vastupidisel juhul jäävad mõned võimalused noore jaoks lihtsalt nähtamatuks.
- ★ **Avatud uste päevad ja õpilasvarjutamine** eeldavad, et teadmine koolist on juba olemas, kuid mängivad positiivse otsuse kujunemisel väga suurt rolli. Noored tõid need korduvalt esile kui ühed olulisemad mõjutajad.
- ★ **Sõbrad ja pereliikmed**, kes mõnes koolis juba õpivad või on seal õppinud, kujundavad tugevalt kooli mainet ja usaldust. Samas on just seda mõjutajat kõige keerulisem teadlikult suunata.
- ★ **Edetabelid ja statistika** on küll jälgitavad, kuid ei ole noorte jaoks esmane infoallikas. Neid kasutatakse pigem taustainfona ning mõistetakse, et need ei anna terviklikku pilti kooli kvaliteedist ega sobivusest konkreetsele noorele.

Lisaks eeltoodule mainisid noored infoallikatena ka Google'it, Chat GPT-d, Snapchati.

Piirkonnast lahkujate profiil

Noored, kes kesk- ja kutseharidusvalikutes liiguvad Kagu-Eestist ära, võib üldjoontes jaotada kaheks:

1. Õpilased, kelle otsust üldjuhul ei ole võimalik (või mõistlik) mõjutada – otsus on juba kujunenud ja teadlik.

Sellesse rühma kuuluvad noored, kelle haridusvalik on valdavalt tehtud selge eesmärgi ja spetsialiseerumissoovi põhjal. Nende otsused on ratsionaalsed, sihitud ja lähtuvad konkreetsetest tulevikuplaanidest.

- ★ Neil on tugev huvi kindla valdkonna vastu (nt IT, muusika, kunst, sport, meditsiin).
- ★ Kodukoha kool ei paku soovitud suunda ega erialast sügavust, mistõttu piirkondlik valik ei ole realistlik.
- ★ Valik tehakse teadliku otsusena koolide hulgast, mis pakuvad just soovitud spetsialiseerumist.

- ★ Õppimine ja akadeemiline ambitsioon on nende jaoks keskne väärtus – soovitakse keskkonda, kus õppimine on oluline ja nõudlik.

Nende noorte puhul ei ole lahkumine emotsionaalne impulss, vaid läbimõeldud strateegiline samm. Piirkondlikel koolidel on väga keeruline konkureerida ilma samaväärset suunapakkumist loomata.

2. Õpilased, kelle otsus on ühel või teisel moel mõjutatav – otsus ei ole strateegiline, sõltub keskkonnast, kuvandist ja võimalustest.

Sellesse rühma kuuluvad noored, kelle soov lahkuda ei tulene niivõrd konkreetsest erialasest vajadusest, vaid pigem tajutud võimalustest, keskkonnast ja emotsionaalsest tõmbest:

- ★ „Suurlinna tuled“: kultuur, vaba aeg, seltskondlik elu ja rohkem tegevusi.
- ★ Tartu või mõni muu suurem keskus tundub staatuserikam ja mainekam valik.
- ★ Tajutakse, et „Tartus õppida“ kõlab paremini ja avab rohkem uksi.
- ★ Soov mitte jätkata õpinguid samade koolikaaslastega, vaid alustada puhtalt lehelt.
- ★ Otsitakse rohkem valikaineid ja laiemat spetsialiseerumise amplituudi.
- ★ Soov valmistuda „päriseluks“: iseseisvus, vabadus, oma elu katsetamine.
- ★ Huvi uute tutvuste, kontaktide ja võrgustike loomise vastu.

Selle rühma puhul mängivad suurt rolli maine, nähtavus, info kättesaadavus, elukeskkonna kuvand ja kogemuslikud sõnumid. Just siin on Kagu-Eesti koolidel ja piirkonnal kõige rohkem võimalusi oma narratiivi teadlikult kujundada ja otsuseid mõjutada.

Visioon

Kagu-Eesti gümnaasiumi- ja kutseharidus on julge ja loov, jätkusuutlik ning noorte endi poolt valitud esimene eelistus. See on kodulähedane, kuid maailmale avatud haridusruum, kus iga kool on omanäoline, selge näo ja eripäradega, pakkudes kvaliteeti, mitmekesisust ja turvalist arengukeskkonda.

Koolide väiksus on teadlikult rakendatud tugevus, mitte piirang. Õpe on paindlik ja personaalne, lähtudes õppija vajadustest ja huvidest. Õpiteed on mitmekesised ning tugisüsteemid toetavad nii akadeemilist arengut kui noore heaolu.

Õppimine on arengule suunatud, kaasav ja õppija vajadustest lähtuv: professionaalsed õpetajad, õppijatesse suhtutakse kui noortesse täiskasvanutesse, väärtustatakse vabadust luua, mõelda ja tegutseda. Koolikultuur on **soe, hooliv ja usaldusväärne**, samal ajal nõudlik ja arengule suunatud. Siin teatakse, et **ülikooli jõudmiseks ei pea ilmingimata suurlinna minema** – õppida saab igal pool.

Haridusvõrk on **stabiilne, riiklikult toetatud ja hea mainega**. Koolidevaheline koostöö on tugev ja sihipärane; konkurents asendub ühiselt kujundatud kvaliteediga. Ka vähenev laste

arv on pööratud tugevuseks: rahulikum õpikeskkond, personaalsem tugi ja ligitõmbav alternatiiv suurlinnadele.

Kagu-Eesti gümnaasiumid ja kutsekoolid kujundavad **õpihimulisi, iseseisvaid ja kodukohta väärtustavaid noori**, kellel on piirkonnas tööd ja tulevikku. See on **kutsuv, kvaliteetne ja konkurentsivõimeline** haridusruum, mis on täna väga hea, homme veel parem ja kuue aasta pärast silmapaistev oma omanäolisuse poolest.

Koolid toimivad **kogukonnakeskustena**, kus kool, kodu ja laiem kogukond on tihedas koostöös.

Tegevused

Tegevused on sõnastatud nelja eesmärgi alla:

- ★ ühtne ja koostöine haridusruum,
- ★ valikuterohke ja paindlik õpe,
- ★ nähtavad ja eristuvad koolid,
- ★ toetavad tegevused ja elukeskkond.

Iga eesmärgi juures on tegevused jaotatud lähtuvalt sellest, kes võiks olla tegevuste elluviija: keskvalitsuse tegevused, kohalike omavalitsuste, maakondliku ja/või piirkondliku koostöö tegevused, koolide tegevused.

Eesmärk: ühtne ja koostöine haridusruum

Ühtse ja koostöise haridusruumi tekkimine eeldab tihedat koostööd maakonna tasandil, kus ühiselt tegutsevad põhikoolid, kutsekoolid ja gümnaasiumid, maakondlikud arenduskeskused ning koolipidajad, jagades vastutust ja vaadet noorte haridustee kujundamisel. Soovitus on kohalikel omavalitsustel sõnastada ootused maakondlikule koostööle, on selleks siis ühised projektid, heade praktikate jagamine või ühiselt väljakutsete lahendamine. Maakonna tasandil on olemas ka organisatsioon, kes seda koostööd vedada saaks. Kindlasti vajab kokkulepet koostöö rahastamise küsimus, sest näiteks Valgamaal eraldi inimest, kes haridusteamadega tegeleb, ei ole, kuigi vajadust selleks nähakse. Suur osa koostööst toimub ka isiklike suhete tasandil. Leiti, et pigem jagatakse operatiivinfot, aga strateegiline info ning kokkulepped prioriteetide osas puuduvad.

Kagu-Eesti-ülese haridusvaldkonna koostöö osas ollakse pigem ettevaatlik, küsimus on eestvedajas ja ressurssides. Kuigi ühist vaadet, infovahetust ning tegevusi ühiste väljakutsete lahendamisel peeti oluliseks („ei saa tekki sikutada oma suunas“). Vajadusel on võimalik teha koostööd ka Tartu suunal.

Kohalike omavalitsuste, maakondliku ja/või piirkondliku koostöö tegevused:

- ★ Kagu-Eesti haridusvalikute võimestamise klatri moodustamine eesmärgiga tegeleda noorte haridusvalikute mõjutamisega, et rohkem noori omandaksid keskhariduse Kagu-Eesti piirkonnas.

Eesmärk: valikuterohke ja paindlik õpe

Eesmärk on kujundada Kagu-Eestis õppija vajadustest lähtuv, paindlik ja mitmekesine õpikeskkond, mis toetab noorte teadlikke haridusvalikuid ning suurendab piirkonnas keskhariduse omandamise atraktiivsust ja kvaliteeti.

Keskvalitsuse tegevused:

- ★ **III kooliastme õppekava paindlikkuse suurendamine**, et põhikoolidel oleks sarnaselt gümnaasiumiastmele suurem otsustusõigus valikainete ja õppesuundade pakkumisel vastavalt õppijate huvidele ja piirkonna võimalustele.
- ★ **Riikliku haridustellimuse kaudu tugispetsialistide arvu suurendamine**, et tagada õpilastele õigeaegne ja kvaliteetne tugi ning vähendada õpetajate ja koolijuhtide koormust.
- ★ **Õpetajate järelkasvu süsteemne toetamine**, sh sihipäraste meetmete rakendamine õpetajakoolituse populariseerimiseks ning õpetajate suunamiseks (läbi stipendiumite või palgatoetuse) tööle piirkondadesse, kus vajadus on kõige suurem.
- ★ **Üleriigilise karjäärinõustamise süsteemi väljaarendamine**, mis ei põhine õpetajate lisakoormusel, vaid professionaalsetel karjäärispetsialistidel ning toetab noori teadlike valikute tegemisel ühtsete põhimõtete alusel kogu Eestis.

Koolide tegevused:

- ★ **Õppesuundade, valikainete ja erialavõimaluste laiendamine**, lähtudes piirkonna tugevustest ja noorte huvidest, nt spordisuuna arendamine (Otepää potentsiaal), kunsti- ja loovsuunad (heli- ja valgustehnika, graafika ja disain, dramaturgia), tehnoloogiavaldkonnad (nt IT, droonindus), rohemajandus, turvalisus ja kaitse, meditsiin, iluhooldus, kokandus, humanitaar (nt ka keeled), ajakirjandus ja sotsiaalmeedia, majandus ja finantsid, psühholoogia jne. Valik on tulnud noorte poolt.
- ★ **Kesk- ja/ kutsehariduse võimaluste kombineerimine**, et luua ühiseid õpiteid ja valikaineid (nt gümnaasiumi ja kutsekooli koostöö IT, ettevõtluse, loovvaldkondade, muusika ja loodusainete õpetamisel).
- ★ **Valikainete pakkumine koostöös teiste piirkonna gümnaasiumite ja kutsekoolidega**, eesmärgiga suurendada õppijate tegelikke valikuvõimalusi ning vältida kattuvusi koolide vahel. See eeldab koostööd koolide õppekorralduse ühtlustamisel.
- ★ **Koolide selge positsioneerimine piirkonnas**, tuues esile iga kooli eripära, tegevused ja sihtrühmad ning sidudes need piirkondliku haridusruumi tervikpildiga.

- ★ **Õpimotivatsiooni ja õppija enesejuhtimisoskuste teadlik toetamine**, kasutades mitmekesiseid õppemeetodeid, praktilisi kogemusi ja õppijat kõnetavaid õpiteid.
- ★ **Praktiliste ja eluliste oskuste võimaldamine**, sh võimaluste loomine juhilubade, väikelaevajahi lubade ja muude rakenduslike pädevuste omandamiseks õpingute käigus.
- ★ **III kooliastme terviklik arendamine põhikoolides**, keskendudes suuremale valikuvõimaluste hulgale, tugevamale õppetöö tasemele ning süsteemsemale ja teadlikumale karjääriõpetusele.
- ★ **Karjääriõpetuse tugevdamine kõikidel kooliastmetel**, et toetada noorte teadlikke haridus- ja tööalaseid valikuid ning siduda õppimine piirkonna ja laiemate võimalustega. Erinevad kampaaniad, nt „Tööle kaasa“, „Karjääriraku“, „Kohtumiste kuu“.
- ★ **Noorte sisulise kaasamise suurendamine koolielu kujundamisse**, sh õpilasesinduste nähtavuse ja mõju kasvatamine ning õppija rolli tugevdamine otsustusprotsessides.
- ★ **Tugevate koolisiseste kogukondade kujundamine**, suurendades ühisürituste arvu, lõimides klasse ja kooliastmeid ning toetades „koolipere ühtseks muutmise“ praktikaid.
- ★ **Koostöö arendamine kogukonnaga noortele kogukonnapraktika võimaluste loomiseks**, sh osalemine sündmuste, projektide ja algatuste korraldamisel.

Eesmärk: nähtavad ja eristuvad koolid

Koolide nähtavuse eesmärk on kujundada Kagu-Eesti gümnaasiumidest ja kutsekoolidest noortele selge, usaldusväärne ja ligiõmbav valik. Nähtavus tähendab kokkulepitud ja sihipärast mainekujundust, mis aitab murda müüte ning toetab teadlikke haridusvalikuid, eeldades ühist sõnumit, noortepärast keelt ja kanaleid ning koordineeritud tegutsemist eri tasanditel.

Loeteludes välja toodud tegevused on täpsemalt kirjeldatud [kommunikatsiooni- ja turundustegevuste](#) peatükis.

Üldised tegevused:

- ★ **Noorte turundusklubi loomine**, mis kaasab õppijaid koolide ja piirkonna haridusvõimaluste tutvustamisse noortelt noortele sobivas vormis ja keeles.
- ★ **Ühise maakondliku/piirkondliku hariduse veebilehe loomine**, mis annab tervikliku ülevaate piirkonna haridusvõimalustest ning suunab edasi koolide kodulehtedele.
- ★ **Koolipere teadlikkuse tõstmine kooli kuvandi kujundamisest**, et õpetajad, töötajad ja õppijad tajuksid oma rolli kooli maine ja nähtavuse kujundajatena.

Kohalike omavalitsuste, maakondliku ja/või piirkondliku koostöö tegevused:

- ★ **Regulaarsete koolide ülevaadete koostamine** kokkulepitud kriteeriumite alusel.
- ★ **Hariduse infopäevade ja -messidega jätkamine ja formaadi uuendamine**, sh Valgamaal haridusmessi taasloomine.
- ★ **Õpetajate teadlikkuse suurendamine piirkonna haridusvõimalustest**, sh haridusmesside ja infopäevade osana, et õpetajad oskaksid noori teadlikumalt suunata.
- ★ **Õppeasutuste ülese koostöö strateegiline suunamine.**

Koolide tegevused:

- ★ **Lahtiste uste päevade formaadi edasiarendamine**, pakkudes kohapealseid tegevusi koos juba õppivate noortega ning korraldades koolituure noorte endi juhendamisel.
- ★ **„Eelkooli“ või ettevalmistuskursuste korraldamine** põhikooli õpilastele gümnaasiumi ja/või kutsekooli õppimise tutvustamiseks.
- ★ **Karjäärpäevade ja koolikülastuste süsteemne korraldamine**, et tutvustada õppimisvõimalusi vahetu kogemuse kaudu. Sh erialasid tutvustavad kursused/nädalad kutsekoolis põhikooli III astmele.
- ★ **Õppijast lähtuva toe ja personaalse lähenemise esiletoomine** kui piirkonna koolide selge konkurentsieelis.
- ★ **Vilistlaste lugude teadlik esiletoomine**, sh edukate vilistlaste kaasamine üritustesse ja kampaaniatesse, kus nad räägivad oma teest ja seostavad oma edu kohaliku kooliga (nt lühivideod sotsiaalmeedias ühise märksõna all).
- ★ **Koolide tutvustamine noortelt noortele**, sh õpilaste loodud sisu ja vahetu kogemus.
- ★ **Õpilasarvutamise praktikate jätkamine ja laiendamine**, sh Valgamaal selle kogemuse rakendamine.
- ★ **Koolide veebilehtede ja sotsiaalmeedia teadlik arendamine**, et info oleks ajakohane, noortepärane ja kergesti leitav.
- ★ **Koolide, sh riigigümnaasiumide ja kutsekoolide hüvede nähtavamaks tegemine**, näidates selgelt, mida koolivõrk noorele pakub.
- ★ **Selge väärtuspakkumise kujundamine Kagu-Eesti koolidele**, mis tooks esile noorte võimaluse särada ja eristuda personaalses, turvalises ja toetavas õpikeskkonnas. Sõnastada ja pakendada koolide tugevused nii, et need oleksid noortele atraktiivsed võrreldes suuremate linnade masskoolidega, rõhutades hoolivaid õpetajaid, nähtavat individuaalset arengut ja kogukondlikku toetust.
- ★ **Koolides toimuvate ürituste avamine kogukonnale**, et kohalikel elanikel oleks võimalus tulla vaatama õpilaste teatrietendusi, kuulama koolibände või külastama näitusi, suurendades seeläbi kooli nähtavust ja sidet kogukonnaga.
- ★ **Olemasolevate õppesuundade teadlik „pakendamine“ ja kommuniqueerimine**, et nende sisu ja väärtus oleks noortele arusaadav.
- ★ **Müütide teadlik murdmine**, sh selgitustöö (nt õppekeel, edasiõppimise võimalused kutsekoolist kõrgkooli, tüdrukute vs poiste erialad).

- ★ **Eestkõnelejate/saadikute leidmine igale koolile**, kes aitavad järjepidevalt kooli lugu ja väärtusi avalikkuses esindada.
- ★ **Valikuvõimalustest teavitamine ning noorte ja lastevanemate suunamine**, kasutades selgeid sõnumeid ja sobivaid kanaleid, sh lastevanemate koosolekuid.

Eesmärk: toetavad tegevused ja elukeskkond

Toetavate tegevuste ja elukeskkonna eesmärk on luua Kagu-Eestis noortele õppimist, arengut ja piirkonda jäämist toetavad tingimused, kus elukeskkond, tugiteenused ja kogukondlikud võimalused toetavad teadlikke haridusvalikuid ja õppijate heaolu. Haridusvalikuid mõjutab lisaks koolile ka laiem elukeskkond, sh liikumisvõimalused, vaba aja veetmise võimalused ja kuuluvustunne, mistõttu eeldab eesmärgi saavutamise koordineeritud tegutsemist eri osapoolte vahel.

Keskvalitsuse tegevused:

- ★ **Õpilaskodude loomise ja arendamise toetamine**, et parandada piirkondlike koolide kättesaadavust ning vähendada liikumisest ja majutusest tulenevaid takistusi.
- ★ **Õpetajate ja spetsialistide palgatoetuste rakendamine**, et tagada kvalifitseeritud töötajate kättesaadavus piirkonnas ja toetada hariduse kvaliteeti.
- ★ **Füüsilise õpikeskkonna arendamise toetamine**, sh investeeringud koolihoonetesse, õppevahenditesse ja õppimist toetavasse keskkonda.
- ★ **Logistiliste tingimuste parandamine**, sh ühistranspordi ja liikumisvõimaluste arendamine, et koolid oleksid noortele paremini ligipääsetavad.
- ★ **Uurida põhjuseid**, miks Kagu-Eesti noored eelistavad Eesti keskmisest sagedamini gümnaasiumi asemel kutseharidust.

Kohalike omavalitsuste, maakondliku ja/või piirkondliku koostöö tegevused:

- ★ **Õpilaskodude loomine või koostöömudelite arendamine majutusasutustega**, et pakkuda paindlikke lahendusi piirkonnas õppivatele noortele.
- ★ **Noorte osalusvõimaluste tugevdamine**, sh noortevolikogude loomine ning aktiivne partnerlus kohalike omavalitsustega.
- ★ **Noorte vaba aja ja huvitegevuse võimaluste laiendamine**, sh noortekeskuste ja ruumide (nt HUUB) arendamine.
- ★ **Huvitegevuse ja huvihariduse süsteemne arendamine.**
- ★ **Piirkonna mainekujundus**, sh tuues esile Kagu-Eestit kui noortele sobivat elamis- ja õppimiskohta.
- ★ **Koolikeskkonna kaasajastamise toetamine**, sh rahastuse planeerimine remontideks, mööbli ja õppimist toetava taristu uuendamiseks.
- ★ **Maakondliku koostöö uuele tasemele viimine (maakondlik koostöö 2.0)**, et hariduse ja noorte heaolu teemad oleksid senisest veelgi enam fookuses.

- ★ **Noorte kaasamine kogukonnaprojektidesse**, pakkudes praktilist väljundit (nt kogemus CV-s, ainepunktid, stipendiumid või tasu).
- ★ **Noorte panuse tunnustamine ja esiletõstmine**, et kujundada eeskujusid ja tugevdada noorte sidet kogukonnaga.
- ★ **Transpordisoodustuste ja stipendiumide loomine**, et vähendada majanduslikke takistusi õppimisel ja osalemisel ning tunnustada häid õppijaid ja kogukonnaellu panustajaid.
- ★ **Noorte heaolu spetsialistide ja noorsootöötajate rolli tugevdamine**, sh nende kaasamine kommunikatsiooni ja piirkondliku kuvandi kujundamisse.

Koolide tegevused:

- ★ **Koostöö arendamine ettevõtetega**, et ettevõtete tegevus, töökeskkond ja tuleviku tööjõuvajadused oleksid noortele nähtavad ja arusaadavad (ettevõtete uste avamine koolidele).
- ★ **Stipendiumide rakendamine** koostöös kohalike omavalitsuste, ettevõtete või teiste partneritega.
- ★ **Õppijate ja koolipere kaasamine sündmuste ja tegevuste korraldamisse**, kus igaühel on oma roll ja panus (nt spordivõistlused, kogukonnaüritused).
- ★ **Koolikeskkonna teadlik kaasajastamine**, et kool oleks turvaline, inspireeriv ja õppimist toetav koht nii õpilastele kui õpetajatele.

Kommunikatsiooni- ja turundustegevused noorte haridusvalikute mõjutamiseks

Turunduse ja kommunikatsiooni peatükk on koostatud käsiraamatu põhimõttel – eesmärgiga pakkuda koolidele praktilist ja paindlikku tuge, millele toetudes on võimalik oma seniseid turundus- ja kommunikatsioonitegevusi täiendada ning teadlikumalt edasi arendada. Tegemist ei ole siduva tegevuskava, vaid soovitusliku raamistikuga, mida saab rakendada vastavalt kooli võimalustele ja kontekstile.

Noorte haridusvalikud ei sünni tühjas ruumis, vaid kujunevad info, kogemuste ja hoiakute koosmõjul. Selleks, et piirkonna koolide tegelik kvaliteet ja pakutavad võimalused jõuaksid noorteni, tuleb kommunikatsiooni ja turundust käsitleda strateegilise ja järjepideva tegevusena, mitte üksikute kampaaniatena. Kaagu-Eesti haridusvalikute nähtavuse ja mõju suurendamiseks on oluline erinevatel tasanditel senisest teadlikumalt rakendada järgnevaid tegevusi.

Koolide turundusvõimekuse tõstmine

Kooli mainekujunduse teadlik ja järjepidev arendamine eeldab oskusi, aega ja strateegilist vaadet, mida paljudel Kagu-Eesti koolidel piiratud ressursside tingimustes ei ole võimalik eraldi sisse osta ega palgal hoida. Seetõttu on oluline toetada koole mainekujundusalaste teadmiste omandamisel ja praktilise võimekuse tõstmisel – aidates neil selgemalt positsioneerida oma tugevusi, määratleda peamised sihtgrupid ning sõnastada arusaadav ja aus väärtuspakkumine, mis aitaks neil eristuda masskoolidest.

Sobivate kanalite ja praktiliste tööriistade valik

Lihtsad ja kohe kasutatavad tööriistad aitavad turundus- ja kommunikatsioonitegevusi teha ka siis, kui need mahuvad kuus vaid mõne töötunni sisse. Sellised tööriistad võivad olla näiteks:

- ★ sotsiaalmeedia põhijuhend (milliseid kanaleid kasutada, kui tihti postitada, mis formaadid toimivad)
- ★ postituste ideepank ja näidiskalender (valmis teemad ja lühisõnumid, mille põhjal sisu luua)
- ★ visuaalide ja fotode mikrokomplekt (valmis mallid, mida saab kerge vaevaga kohandada)
- ★ „kuidas rääkida noortega“ kõnepunktid õpetajatele ja tugispetsialistidele
- ★ ühe lehekülje väärtuspakkumise mall kooli tugevuste selgeks sõnastamiseks
- ★ kontaktivõrgustiku nimekiri (kellega teha koostööd ettevõtetest, klubidest, vilistlaste seast)

Sellised praktilised abivahendid aitavad koolidel valida just need kanalid, mida nad päriselt jõuavad elus hoida, planeerida sisu ette ja hoida kommunikatsioon järjepidevana ka siis, kui turundusega tegeletakse igapäevaste tööülesannete kõrvalt.

Töötajate turundus- ja kommunikatsioonipädevuse kasvatamine

Koolide turundusvõimekus ei teki iseenesest – see tuleb teadlikult kujundada. Seetõttu on oluline tõsta õpetajate, tugispetsialistide ja juhtkonna arusaamist turundusest ning nende oskust rääkida kooli tugevustest arusaadavalt ja ühtselt. Seda ei ole realistlik saavutada ainult sisemiselt, mistõttu on vajalik kasutada ka väliste ekspertide tuge: töötoad, koolitused, supervisioonid, mentorlus ning praktilised materjalid, mis aitavad kasvatada „in-house“ kompetentsi ja tagada, et oskused ei sõltu üksikutest entusiastidest.

Regulaarne kontakt noortega ja eelduste loomine paremateks sõnumiteks

Turundusvõimekuse kasvatamisel tuleb noori mitte ainult kõnetada, vaid ka süstemaatiliselt kuulata. Regulaarsed küsitlused, töötoad ja fookusgrupid tagavad, et kommunikatsioon ei põhine täiskasvanute oletustel, vaid päriselulisel sisendil. See loob realistliku lähtekoha sõnumite loomisele ning aitab vältida olukorda, kus kool kõlab targalt täiskasvanule, aga kaugena noorele.

Õpetajate ja tugispetsialistide rolli toetamine

Kuigi õpetajate mõju noorte haridusvalikutele ei ole alati määrav, on nad mitmes situatsioonis võtmelülideks – eriti siis, kui perekond vajab tuge või kui kokkupuude piirkonnaga on nõrk. Selleks, et õpetajad saaksid noortele kindlust pakkuvaid sõnumeid edastada, peab kooli väärtuspakkumine olema neile endile arusaadav, omaks võetud ja kasutatav. Toeks on praktilised materjalid: lühikesed ülevaated, infopakid, kõnepunktid vestlusteks lapsevanemate ja õpilastega, mis aitavad turundus- ja kommunikatsioonitegevusi teha ilma lisakoormust tekitamata.

Selge positsioneerimine ja väärtuspakkumine

Hoiakute ja juurdunud mõttemustrite muutmine on keerukas ning eeldab järjepidevat ja sihikärrast tööd. Samas näitavad mitmed head eeskujud, sh ka haridusvõrgus (nt VOOCO), et läbimõeldud ja süsteemse tegutsemisega on kooli kuvandit võimalik väga edukalt muuta.

Eduka turundus- ja kommunikatsioonitegevuse aluseks on teadlikult koostatud väärtuspakkumine. Kui pakkumise taga tegelikku sisu ei ole, saabub pettumus kiiresti ja positiivse mõju asemel tugevneb negatiivne kuvand. Väärtuspakkumine peab olema kooskõlas igapäevategevustega – kooli lubadused ja kuvand peavad kajastuma ka õppetöös, toetuses ja suhtluskultuuris, vastasel juhul kaob õpetajate sõnumite usutavus.

Läbimõeldud mainekujundustegevusi saab üles ehitada vaid selgele positsioneeringle. Kui koolil puudub eripära, ei jää ta noorele valikute pikas reas silma ega meelde. Samas ei tähenda eristumine tingimata ranget suunapõhist positsioneerimist – sageli piisab ka teadlikust fookusest ja õigete tugevuste esiletõstmisest. Oluline on valida, millest rääkida, mitte püüda korraga kõike kommunikeerida.

Just siin on võtmeroll positiivsetel sõnumitel ja tänapäevaste, noortele tähenduslike väljundite esiletoomisel. Miks mitte teha seda koos noortega, kaardistades, mis neid kõnetab ja mis neile kooli juures tegelikult korda läheb. See võib olla näiteks õpilaskodu olemasolu, rahvusvahelised koostööprojektid, partnersuhted kõrgkoolidega, praktilised lisaväärtused nagu juhi- või paadiload, või kutsehariduse puhul selgelt struktureeritud praktikaperioodid ettevõtetes. Alustades nende atraktiivsete ja usutavate tugevuste esiletõstmisest, on võimalik samm-sammult kujundada kooli kuvandit viisil, mis mõjub noortele ausa, kaasaegse ja kutsuvana.

Tegevusraami koostamise käigus läbi viidud küsitlustest ja intervjuudest joonistus välja ka selge vajadus siduda gümnaasiumi(osa) kuvand lahti põhikoolist: noor, kelle koolikogemus kodulähedases koolis ei ole olnud kõige parem, peab mõistma, et gümnaasiumikogemus erineb oluliselt senisest – seal ei ole samad inimesed, õpetajad suhtuvad teistmoodi ja õppimine käib teistmoodi.

Ehedad sõnumid ja sihtrühmadeskne sisu

Kagu-Eesti hariduse loo tuum

Piirkonna haridust peab toetama ühtne „Kagu-Eesti hariduse lugu“: mille poolest on piirkond eriline, kellele see sobib ja miks see on teadlik valik, mitte varuvariant. Samavõrra oluline nagu loo olemasolu, on selle teadlik juurutamine piirkonna haridusvõrgus, et võrgustiku esindajad annaksid edasi sama sõnumit ja toimiksid ühtmoodi Kagu-Eesti hariduse informaatorite ja saadikutena.

Kogutud info ja tagasiside põhjal saab Kagu-Eesti hariduse loo kokku võtta järgmiselt:

Kagu-Eesti on paik, kus noor ei kao massi, vaid saab nähtavaks. Siin lähtutakse õppijast – tema tugevustest, huvidest ja vajadustest – ning pakutakse personaalset tuge, mida suures süsteemis on keeruline leida. Väiksemates koolides ja kogukondades märgatakse noort inimese, mitte numbrina, ning antakse talle vastutust, rolle ja võimalusi päriselt kaasa lüüa.

Siin ei piirdu haridus klassiruumiga. Õppimine on seotud kogukonna, päriselu ja kogemustega: kogukonnapraktikad, projektid, huvid, töö, hovid ja suhted põimuvad loomulikuks tervikuks. Kui midagi toimub, kutsutakse noored kaasa – mitte pealtvaatajaks, vaid tegijaks. See loob enesekindlust, iseseisvust ja oskust elus hakkama saada.

Siinne haridus on kvaliteetne ja uksi avav, kuid annab samal ajal midagi, mida suurlinnas sageli napib: aega ja ruumi iseendaks kasvamiseks. Väikeses kohas on igal inimesel mitme inimese väärtus – noor saab katsetada, särada ja eksida turvalises keskkonnas. Suhted on tihedad ja tähenduslikud ning just need kujundavad sageli tulevikuvalikuid rohkem kui formaalsed reitingud.

Kagu-Eesti lugu on ka lugu sisemisest tugevusest ja ellujäämisoskusest – inimestest, kes on õppinud looma võimalusi seal, kus neid justkui ei ole. See annab oskused ja väärtuse, mida noor suuremast linnast sageli ei saa. Siit on võimalik minna edasi nii ülikooli kui tööellu, aga sama väärtuslik on ka jäämine ja oma koha loomine. See ei ole lugu äraminekust, vaid teadlikust valikust: kasvada, õppida ja kujuneda keskkonnas, kus sind päriselt nähakse.

Selged müügiargumendid

Kagu-Eesti loo põhjal saab piirkonna koolidele kokku panna ka selged müügiargumendid, mida piirkonna koolide turunduses ja kommunikatsioonis läbivalt korrata:

1. Väiksus kui teadlikult kasutatud tugevus

Piirkonnakoolide suurim eelis on nende mõõtkava: väiksemas koolis ei ole õppija „üks paljudest“, vaid märgatud isiksus. Õpetajad tunnevad õpilaste tausta, tugevusi ja vajadusi, mis võimaldab pakkuda individuaalset lähenemist, paindlikkust ja päriselt toimivat tuge. Suures koolis võib noor kergesti massi hajuda, väikeses koolis on rohkem aega, tähelepanu ja võimalust särada.

2. Inimlik koolikultuur ja täiskasvanulik kohtlemine

Gümnaasiumiastmes väärtustavad noored täiskasvanulikku suhtumist, usaldust ja vastutuse andmist. Piirkonnakoolides on õppija ja õpetaja vahelist suhet võimalik edukamalt kujundada partnerluseks. See omakorda toetab enesekindlust ja iseseisvumist.

3. Õpetajate isiksused kui mainekujundajad

Kooli mainet ei loo ainult õppekava või füüsiline keskkond, vaid ka inimesed. Legendaarne matemaatikaõpetaja, inspireeriv keemiaõpetaja või karismaatiline loovtöö juhendaja on sageli need, kellest räägitakse ja kelle pärast tullaakse. Õpetajate tugevused ja lood vajavad teadlikku esiletõstmist.

4. Kvaliteetne ja toetav õpikeskkond

Paljudes piirkonnakoolides on füüsiline õpikeskkond kaasaegne, rahulik ja õppimist toetav. Väiksem kool võimaldab paindlikumaid lahendusi, näiteks valikainete päevi, projektõpet ja koostööd kogukonnaga.

5. Rikkalikud valikud kooli ja kogukonna koostöös

Valikuvõimalused ei piirdu ainult kooli seintega. Kool + kogukond loob terviku: praktikad, projektid, huvitegevus, koostöö kohalike ettevõtete ja asutustega. Kogukonna ja kohaliku võrgustiku toel on noorel oluliselt rohkem eneseteostusvõimalusi kui suuremas linnas, kus konkurents on väga tihe. Seda rikkust ei ole seni piisavalt selgelt sõnastatud ega nähtavaks tehtud.

6. Tugevamad sillad tööturu ja edasiõppimise suunal

Kutsehariduses ja osaliselt ka gümnaasiumides pakutakse praktilisi oskusi ning selget seost edasiste õpi- ja töövõimalustega. Mitmes valdkonnas võimaldab piirkondlik kool sujuvamat ja eesmärgipärasemat liikumist rakenduskõrgharidusse kui suuremate keskuste koolid, kuid see tugevus vajab teadlikumat esiletõstmist.

7. Tulevikku vaatavad suunad ja erialad

Piirkonnakoolidel on võimalus kujundada tugevaid nišše (nt riigikaitse, ITK, tehnoloogia, seto kultuur, roheteemad), mis eristuvad üleriigiliselt ja toovad õppijaid Kagu-Eestisse teadlikult. Arenguruumi veel tasakaalustatumate erialavalikute pakkumisel, sh tüdrukutele suunatud võimaluste laiendamisel kutseõppes.

8. Mitte vastandumine, vaid samaväärsus suurte keskustega

Tartu ei ole vastane, vaid võrdluskoht. Piirkonnakoolide sõnum ei pea olema „meie oleme teistsugused“, vaid „meie pakume samaväärset kvaliteeti, teistsuguses – sageli toetavamas – vormis“.

Järjepidev kohalolu kanalites

Keskse infokanali/ maandumislehe loomine

Kagu-Eesti haridusvõrk vajab ühte selget maandumislehte, kust noor ja lapsevanem leiavad kõik Kagu-Eesti gümnaasiumid ja kutsekoolid, valikute võrdluse ning järgmised sammud.

See aitab piirkonna võimalusi paremini teadvustada, vähendab otsustusväsimust, aitab lihtsa vaevaga leida kogu vajaliku info, mida noor muul juhul ei pruugi vaevuda vaatamagi.

Teadlik turunduskanalite valik

Piiratud ressursside tingimustes on oluline teadvustada, et tõhus turundus eeldab „elusaid“ kanaleid. Kooli koduleht peab olema loogiline, ajakohane ja hõlpsasti kasutatav ning sotsiaalmeediakanalid valitud vastavalt sihtgrupile ja täidetud regulaarselt päevakajalise sisuga.

Soov olla igaks juhuks nähtav kõikjal võib viia olukorrani, kus kanalid küll eksisteerivad, kuid on sisuliselt surnud – selline nähtavus teeb sageli rohkem kahju kui kasu. Seetõttu on mõistlik keskenduda ühele peamisele sotsiaalmeediakanalile (noorte puhul eelkõige Instagram või TikTok) ning panustada järjepidevalt kvaliteetsesse, noortepärasesse sisusse, mis peaks olema võimalikult orgaaniline.

Noorte tagasiside põhjal saab noor esmase info pigem teistest allikatest nagu koduleht, haridusmessid, avatud uste päevad jne. Sotsiaalmeedia muutub oluliseks siis, kui esmane valik on kitsendatud kindlatele koolidele – selles faasis aitab sotsiaalmeedia kujundada hoiakuid, kinnitada valikuid ja luua emotsionaalset sidet kooliga.

Aktiivne „müük“

Kagu-Eesti haridusvalikute hetkeseisu kaardistamine näitas, et noored ei ole piirkonna gümnaasiumide ja kutsekoolide võimalustega piisavalt hästi kursis. Info on killustunud ning sageli kujundavad valikuid juhuslikud kuulmised või varasemad eelarvamused, mitte teadlik ülevaade. Samas tõid nii noored kui õpetajad selgelt välja, et kõige mõjusam on otsene ja vahetu kokkupuude kooliga – olukorrad, kus kool tuleb noore juurde või noor saab ise kooli kogeda. Just sellised kontaktpunktid jäävad meelde, loovad usaldust ja aitavad valikuid päriselt kitsendada.

Aktiivse müügi ja vahetu tutvustuse sündmused, mida võiks süsteemselt kasutada:

- ★ koolide tutvustuskülastused põhikoolides (sh noorte ja vilistlaste kogemuslood)
- ★ haridusmessid ja piirkondlikud haridusfestivalid
- ★ avatud uste päevad koolides
- ★ õpilasarjutamise päevad (1–2 päeva koolielu päriselt kaasa tegemist)
- ★ temaatilised töötoad või proovipäevad (nt reaalsimulatsioonid, IT, loovained, ametioskused)
- ★ erialasid tutvustavad kursused/nädalad kutsekoolis põhikooli III astmele
- ★ suvised või vaheajal toimuvad laagrid ja lühikursused
- ★ vilistlaste kohtumised põhikoolides ja kogukonnas
- ★ koostööpäevad huvikoolide, spordiklubide ja noortekeskustega

Sellised sündmused võimaldavad noorel kogeda kooli keskkonda, inimesi ja õhkkonda päriselt – mitte reklaami kaudu – ning toetavad teadlikuma ja enesekindlama haridusvaliku kujunemist.

Noortelt-noortele kommunikatsioon

Noorte rakendamine koolide tutvustamisel

Info jõuab noorteni paremini ja mõjub usaldusväärsemalt siis, kui seda vahendab teine noor. Olgu selleks kogemusloo jagamine põhikoolis, „majatuur“ avatud uste päeval või vahetu suhtlus haridusmessil – ehedad lood päris inimestelt loevad rohkem kui ametlik kommunikatsioon. Eriti suur potentsiaal on siin vilistlastel, kes on juba jõudnud kõrgkooli või tööturule ning kes näitavad selgelt, et Kagu-Eesti koolidest on võimalik edasi liikuda soovitud suunas. Nende lood, olemasolu sündmustel ja koolikülastustel ning nende kasutamine mentorite või „näidetena tulevikust“ aitab kinnistada kuvandit, et Kagu-Eestis on võimalik hästi õppida ja edukas olla.

Sama oluline on noorte endi loodud sotsiaalmeediasisu: vestlustest noortega selgus, et tavapärane reklaam neid ei kõneta, küll aga huvitab päriselu – millised inimesed koolis on, milline on õhkkond, igapäevane elu ja üldised tingimused. Üheks toimivaks lahenduseks võiks olla õpilasomavalitsuse ja huvijuhhi koostöö, kus raam ja tugi on olemas, kuid sisu sünnib noorte endi poolt.

Noorte turundusklubi loomine

Noortelt noortele potentsiaali süsteemseks kasutamiseks on mõistlik luua Kagu-Eesti noorte turundusklubi, mis ühendab motiveeritud õpilasi piirkonna koolidest. Klubi ülesanne on luua ja hallata ehedat sisu (TikTok, Instagram, YouTube), anda tagasisidet sõnumitele ning toetada avatud uste päevi, haridusmessi ja teisi haridusturundussündmusi noortelt-noortele formaadis.

Selline mudel aitab hoida kanaleid järjepidevalt aktiivsena ka piiratud ressursidega, annab noortele päris rolli piirkonna mainekujunduses ning kasvatab osalejate endi kommunikatsioonipädevust ja enesekindlust. Lisaks loob klubi raamistik võimalusi siduda tegevusi õppetööga – näiteks pakkuda valikainena sisuloome, kommunikatsiooni või turundusalaseid kursusi, rakendada projektipõhist õpet ning tugevdada koolide sidet ettevõtluse ja loovmajandusega. Nii sünnib lisaväärtus, mis pakub noortele praktilisi oskusi ja toob koolipäeva sisse päriselulisi projekte, mida tulevikus saab kasutada nii portfoolios kui erialavalikute tegemisel.

Koostöö ja partnerlused

Koostöö ettevõtetega

Koostöö kohalike ja rahvusvaheliste ettevõtetega aitab tuua õpingukogemusse päriselulisi seoseid ja näidata noortele, millised võimalused ootavad neid piirkonnas pärast kooli. Ettevõtted saavad panustada külalisloengute, praktikakohtade, projektipõhise õppe ja

mentorluse kaudu; koolid omakorda aitavad kasvatada tulevasi töötajaid, praktikante ja kogukonna eestvedajaid.

Selline partnerlus suurendab Kagu-Eesti koolide atraktiivsust ja usaldusväarsust, kuna annab noortele nähtava tõendi, et õppimine siin avab reaalse tee tööturule ja kõrgkooli. Koostöö ettevõtetega aitab tekitada ka meediaväirilisi lugusid, mis tõstavad esile piirkonna potentsiaali, innovaatilisi õppeviise ja noorte saavutusi.

Lapsevanemate teadlik kaasamine

Arvestades lapsevanemate suurt mõju noore haridusvalikutele ja seda, et müüdid on sageli juurdunud just vanematesse, mitte noortesse, on oluline ka lapsevanemate kaasamine. Regulaarse Kagu-Eesti haridusülevaate väljaandmine hakkab järk-järgult kindlasti senist pilti muutma, aga samavõrra on oluline pakkuda lapsevanematele:

- infotunde
- suunatud materjale
- võimalusel ka kogemuslugusid

Eestkõnelejate ja saadikute rakendamine

Kagu-Eesti haridusvalikute nähtavuse ja usaldusväarsuse kasvatamisel on oluline roll õpilastel, vilistlastel ja kogukonnaliikmetel, kes toimivad saadikutena nii kooli sees kui väljaspool. Saadikud toovad kooli sõnumid ellu läbi oma kogemuste ja isiklike lugude, mis mõjuvad noortele usaldusväärsemalt kui ametlikud reklaamid. Koostöös koolide, noorte turundusklubi ja ettevõtete esindajatega saab kujundada süsteemi, kus saadikud osalevad avatud uste päevadel, haridusmessidel, ettevõtete külastustel, üldhariduskoolide klassijuhatajatundides või valikainete raames ning jagavad oma teekonda ka sotsiaalmeedias. Selline lähenemine aitab hoida sõnumid elulised ja kõnetavad, tugevdab piirkondlikku identiteeti, loob noortele eeskujusid ning laiendab koolide võimekust viia oma lugu sinna, kuhu ametlik kommunikatsioon alati ei ulatu.

Kagu-Eesti haridusülevaate loomine ja regulaarne väljaandmine

Kuna üleriigilistes pingeridades on palju infomüra ning need ei arvesta sageli ka kõikide teguritega, on üheks oluliseks haridusvalikuid mõjutavaks teguriks uue Kagu-Eesti haridusülevaate algatamine ja juurutamine.

Regulaarne ülevaade võimaldab piirkonna koole ja nende võimalusi selgemini esile tuua ja näidata neid ka võrdluses Tartu koolidega (vt Lisa 1). Ülevaade peaks andma ajakohase ja tervikliku pildi piirkonna õpiteedest, võimalustest ja tulemustest. Muuhulgas:

- ★ Haridustee jätkamise teadlik kommunikatsioon: kui paljud Kagu-Eesti koolide lõpetajad liiguvad edasi ülikoolidesse või kutseõppesse.
- ★ Mainekujundus koolidele, mis pakuvad lisandväärtust andvaid erialasid või oskusi (juhiloa, ametioskused, sertifikaadid, erialaained). See aitab noore ja ka lapsevanemate jaoks paremini esile tõsta, et lisaks haridusele on kodukohas kohe

võimalik saada ka „plaan B“, mis annab Tartu gümnaasiuminoortega võrreldes tööturul selge eelise.

- ★ Õppesuundade atraktiivne ja kaasaegne pakendamine, tuues esile nende praktilise väärtuse, tulevikuvõimalused ja olulisuse noorte jaoks.

Meediaväärilised tegevused ja nähtavuse kasvatamine

Kagu-Eesti haridusvalikute nähtavuse suurendamisel on oluline teadlikult luua ja esile tõsta meediaväärilisi tegevusi, mis näitavad piirkonna koolide eripära, ambitsiooni ja mõju noorte arengule. Sellisteks tegevusteks on näiteks koostööprojektid ülikoolidega (ühised valikained, teadus- ja arendusprojektid, külalisõppejõud), õpilaste omaalgatused ja ettevõtlikkust arendavad projektid, kogukonnapraktikad, rahvusvahelised koostööd, interdistsiplinaarsed õppevormid ning programmid, mis seovad hariduse päriseluliste oskuste ja tööturuga. Samuti pakuvad meediale huvi lood noortest, kes on Kagu-Eesti koolide kaudu jõudnud edasi ülikooli, tööle või loonud ise midagi uut, aga ka õpetajatest ja tugispetsialistidest, kes rakendavad innovaatilisi lähenemisi.

Oluline on mõista, et sellised lood ei jõua meediasse iseenesest – teemasid tuleb teadlikult ja järjepidevalt meediale ise välja pakkuda. Kagu-Eesti haridusvalikute nähtavust ei loo üksikud pressiteated, vaid järjepidev ja koordineeritud töö. Teemade kajastuse tagamiseks on võimalik kasutada mitut mudelit (vastavalt ressursile ja võimekusele):

1. **Koostöö maakondade KOVide kommunikatsioonispetsialistidega**
Spetsialistid aitavad valida teemad, vormistada pressiteated, pakkuda kontakte meediaga.
2. **Sisseostetud teenus (nt projektipõhised meediapaketid)**
Agentuur või vabakutseline aitab sõnastada lood, kirjutada artikleid, pakkuda pressiteemasid ja anda meediatöö koolitusi.
3. **Ühine piirkondlik meediakoordinaator**
Üks inimene või teenus, kes teenindab kõiki Kagu-Eesti koole korraka, kaardistab järjepidevalt meediaväärilisi teemasid, hoiab kontaktivõrku ajakirjanikega ja koostab pikema meediaplaani.
4. **Avatud praktikakohad ajakirjanikele**
Luua võimalus, et Kagu-Eesti päritolu (või ka muu taustaga) tudengid, ajakirjanikud või sisuloojad saaksid mõne päeva kooli tegevustele „kaasa elada“ ja sealt lugusid leida. See toob orgaanilist nähtavust ja avab koolide uksi.

Meediategevuste toetamiseks saab lisaks kasutada mitmeid praktilisi töövõtteid nagu aastane meediakalender, mis seob lood võtmehetkede ja teemadega (vastuvõtt, lõpueksamid, uued suunad, projektid) või lugude ideepank, kuhu koolid lisavad jooksvalt märksõnu ja sündmusi, mille põhjal näiteks koordinaator saab need pressikõlbulikeks lugudeks vormida. Tegevuste võimendamiseks sotsiaalmeedias saab kasutada kas noorte turundusklubi või koolide õpilasmavalitsusi. Ning üheks võimaluseks on ka sarivormis koostöö kohalike meediakanalitega, mis tagaks järjepideva ruumi piirkonna lugudele.

Järjepidev ja mõjus meediatöö eeldab selget kokkulepet vastutuste ja rollide osas – kes koordineerib, kes sisendeid annab ja kuidas infot jagatakse. Alles seejärel saab ehitada süsteemse töökorra, mis tagab, et lood ei jää juhuslikuks, vaid muutuvad järjepidevaks praktikaks.

Näidislahendus: kooli turundus vastuvõtu- perioodil

Alus: selge lugu ja fookus – kellele on kool mõeldud (mitte „kõigile“), mis on kooli tugevused, eripärad ja terviklik väärtuspakkumine. Miks peaks just selle kooli valima? Lugu ja fookus peavad olema arusaadavad ja lihtsalt edasiantavad nii õpetajatele kui õpilastele.

Ajastus: ole pildis enne otsust (sügisel), mitte otsuse hetkel. Valikud sünnivad kuude jooksul ja seetõttu on oluline teadvustada juba varakult.

- ★ September-november: „Me oleme olemas“. Noorte lood (näiteks noorte sisuloome läbi praktilise turundusõppe), kooli igapäevaelu näitamine, huvitegevus ja külastused põhikoolidesse.
- ★ Detsember-veebruar: „Kas see võiks olla minu koht?“. Õpilasarjutamised, avatud uste päevad, vilistlaste lood, vastused praktilistele küsimustele (KKK) – elu, tugi, transport.
- ★ Märts-aprill: „See on turvaline ja hea valik“. Selge vastuvõtu- ja kandideerimise info, täiendavad vilistlaste edulood.

Kanalid: vähem, aga selged ja elus. Peaksid looma koolist ausa kuvandi, tõstma esile kooli tugevusi ja eripärasid. Lihtne koduleht, kandideerimisinfo leitav 2–3 klikiga, katab ära noore jaoks olulised küsimused.

Saadikuprogramm: õpilased ja vilistlased on kõige usaldusväärsemad saadikud. Võimalikud vormid: kogemuslood põhikoolides, õpilasarjutamine, majatuurid avatud uste päevadel, esindus haridusmessidel.

Aktiivne müük – ole kohal! Põhikoolide külastused rohkem kui kord aastas, mini-töötoad või tunnikülastused, õpilasarjutamiste päevad, avatud uste päevad, piirkondlikud haridusüritused- ja messid.

Praktiliste hirmude maandamine perede jaoks olulistel teemadel nagu majutus, transport, tugi, igapäevaelu. Ebamugavaid kohti ei peaks peitma, vaid rääkida tuleb ka neist – see tekitab usaldust.

Nähtavus meedias ja avalikus ruumis: Õpilaprojektid, koostöö teiste haridusasutustega, kogukonnapraktikad, vilistlaste edulood, noorte algatused ja sündmused, kooli huvihariduse esiletõstmine.

Kanalid ja sõnumid, mis noorte jaoks ei tööta

Noorte hinnangul ei jõua traditsioonilised kanalid ja vanamoodsad sõnumid nendeni ega mõju usutavalt. Ühekordsed kampaaniad stiilis „tule meile õppima“, eriti kui need tulevad õpetajate või täiskasvanute tasandilt, ei tööta – noorteni jõudmine eeldab järjepidevat ja pidevat nähtavust neile sobivates kanalites. Oluline on vältida manitsevat, moraliseerivat või survestavat tooni ning teiste kohtade mahategemist, selle asemel tuleks keskenduda tugevuste ausale esile toomisele. Noored tajuvad kiiresti mitteautentsust: kui täiskasvanu püüab rääkida noorte keeles või kasutatakse eale mittevastavaid sõnumeid, kaob usaldus. Noorte jaoks on oluline eakohane, ehe ja päriseluline kommunikatsioon, mitte õpetlik või ülevalt alla suunatud sõnum.

Kanalid ja vormid, mis noorte sõnul ei toimi või toimivad halvasti:

- ★ Ajalehed ja voldikud
- ★ Televisioon ja raadio
- ★ Facebook (sealhulgas kooli Facebooki lehed, aga need on siiski osaliselt infokanaliks lapsevanematele)
- ★ Õpetajate või täiskasvanute poolt edastatud reklaamsõnumid
- ★ Moraliseerivad ja manitsevad kampaaniad
- ★ Ühekordsed „tule meile“ tüüpi sõnumid
- ★ Mitteautentsed, noortepärasust matkivad sõnumid
- ★ Osaliselt ka koolide kodulehed, kui need on vanamoodsad või ei ole atraktiivsed

Kagu-Eesti hariduspilt

Kagu-Eesti kolm maakonda – Põlva, Valga ja Võru – on viimase kahekümne aasta jooksul kogenud märkimisväärset sündide arvu langust. Kui 2005. aastal sündis piirkonnas kokku 983 last, siis 2024. aastaks oli see number langenud 509-ni, mis tähendab, et piirkonnas on sünde poole vähem. Kuigi langus on toimunud kogu Eestis, paistab Kagu-Eesti silma eriti järskude muutustega.

Tabel 1. Sünnid maakondade kaupa 2005; 2020; 2024 (Allikas: Statistikaamet)

Maakond	2005	2020	2024	muutus 2024 vs 2005
Põlva maakond	299	209	140	-53%
Valga maakond	318	276	161	-49%
Võru maakond	366	303	208	-32%
Kogu Eesti	14350	13206	9690	-32%

Tabel 1 näitab, et võrreldes 2005. aastaga on sündide arv kahanenud Põlvamaal 53%, Valgamaal 49% ja Võrumaal 32%. See trend loob tugeva demograafilise surve kogu haridusvõrgule.

Rahvastikumuutusi mõjutab lisaks sündimusele tugevasti ränne. Tabel 2 näitab, et väljaränne Kagu-Eestist jätkub, kuid selle struktuuris on olulisi erinevusi. Siseränne on kõigis kolmes maakonnas negatiivne: inimesed liiguvad endiselt suurematesse keskustesse. Valgamaal ja Põlvamaal on väljavool süvenenud, Võrumaa seevastu on 2024. aastaks väljarände mahtu märgatavalt vähendanud. Välisränne on muutunud maakonniti vastupidiste suundadega: Valgamaal on 2024. aastal tugev positiivne saldo, samal ajal kui Põlvamaal on see muutunud negatiivseks. Välisrännet on mõjutanud viimastel aastatel kõige enam Ukraina sõda.

Tabel 2. Rändesaldod maakondade kaupa 2020; 2024 (Allikas: Statistikaamet)

Maakond	Rändetüüp	2020	2024
Põlvamaa	Siseränne	-34	-82
	Välisränne	8	-15
Valgamaa	siseränne	-115	-164

	välisränne	13	57
Võrumaa	siseränne	-255	-58
	välisränne	-14	-3

Rahvastikumuutuste mõju kandub otseselt üle ka gümnaasiumiastme õpilaste arvule. **Tabel 3** näitab, et 20 aasta jooksul on gümnaasistide arv Kagu-Eestis vähenenud enam kui poole võrra: Põlvamaal õppijate arv on langenud 54%; Valgamaal 56%; Võrumaal 60%. Kuid viimase nelja aasta muutus näitab, et Võru ja Põlva maakonnas gümnaasistide arv mõnevõrra kasvas (Võrumaa 27 õpilast ja Põlvamaa 4 õpilast). Eestis tervikuna on samal perioodil gümnaasistide arv kasvanud 16%, mis tähendab, et Kagu-Eesti trendid on riigi üldisest arengust erinevad.

Tabel 3. Statsionaarse õppe gümnaasistide arv ja selle muutus 2005/06–2024/25. õppeaasta (Allikas: EHIS)

Maakond	2005/06	2020/21	2024/25	muutus 2024 vs 2020	muutus 2024 vs 2005
Põlvamaa	712	327	331	1%	-54%
Valgamaa	828	362	361	-0,3%	-56%
Võrumaa	1244	473	500	5,7%	-60%
Eesti kokku	36730	23588	27432	16%	-25%

Kutsekoolide andmed puudu

Hariduse jätkusuutlikkuse võtmeküsimuseks on, milline on põhikooli lõpetajate arv, sest just nemad sisenevad gümnaasiumisse või kutseharidusse. **Tabel 4** näitab, et 2024–2033 prognoosid on maakonniti väga erinevad: Põlvamaal on oodata lõpetajate arvu langust 22%; Valgamaal langust 23%; Võrumaal jääb lõpetajate arv praktiliselt samaks (+2%).

See tähendab, et piirkonna kolm maakonda seisavad lähikümnenendi jooksul väga erinevate väljakutsete ees.

Tabel 4. Põhikooli lõpetajate arv 2024. aasta kevadel ning prognoos aastateks 2025–2033 (Allikas: EHIS ja HTM)

Maakond		
---------	--	--

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	Muutus 2024/ 2033
Põlvamaa	255	240	250	220	240	200	210	190	210	200	-22%
Valgamaa	286	290	290	280	250	260	250	260	230	220	-23%
Võrumaa	333	320	340	370	350	320	340	320	320	340	+2%

Kasutatud on vanusnihke meetodit, mis on peamine meetod rahvastikuprognoside koostamisel. Maakondlike prognooside koostamisel on lähtutud kooli asukohast, kus õpilane 2024/25. õppeaastal õppis. Põlvamaal vähenemine -22%, Valgamaal -23%, Võrumaal on sama suurusjärg lõpetajaid.

Tabel 5. Kagu-Eesti põhihariduse omandanute edasiõppimine gümnaasiumis 2024. aasta ja 2025. aasta lõpetajate näitel (Allikas: HTM 09.10 2024 seis)

	2024		2025	
Kagu-Eesti riigigümnaasiumis	207	39%	183	35%
Kagu-Eesti munitsipaalgümnaasiumis	206	39%	195	38%
Väljaspool Kagu-Eestit gümnaasiumis	122	23%	142	27%
Kokku edasiõppijaid gümnaasiumites	535	100%	520	100%

Tabel 6. Kagu-Eesti põhihariduse omandanute edasiõppimine kutsekoolis 2024. aasta ja 2025. aasta lõpetajate näitel (Allikas: HTM 09.10 2024 seis)

	2024		2025	
Kagu-Eesti kutsekoolis	171	57%	154	52%
Väljaspool Kagu-Eestit kutsekoolis	130	43%	143	48%
Kokku edasiõppijad kutsekoolis	301	100%	297	100%

Põhikooli lõpus tehtavad haridusvalikud mõjutavad otseselt Kagu-Eesti gümnaasiume, kutsekoole ja tulevikus ka piirkonna töajuturгу. Tabel 5 näitab, et kahe aasta võrdluses on väljaspool Kagu-Eestit õppijate arv kasvutrendis, 2025. aastal tegi haridusvaliku väljaspoole Kagu-Eestit 4% noori enam kui aasta varem. Kagu-Eesti riigigümnaasiumi valis 2025. aastal samuti 4% noori vähem kui aasta varem ning 1% võrra on kahanenud ka teiste Kagu-Eesti

munitsipaalgümnaasiumite valik. Kutsekoolide (tabel 6) puhul on trend sarnane, Kagu-Eesti kutsekoole valis 2025. aastal 5% noori vähem kui aasta varem ning samavõrra kasvas noorte arv, kes tegid kutsekoolivaliku väljaspoole Kagu-Eestit.

Viimasel aastal läks 35% piirkonna noortest õppima gümnaasiumitesse ja kutsekoolidesse väljaspool Kagu-Eestit.

Kui 2024. aastal lõpetas Kagu-Eestis põhikooli 874 (vt tabel 4) noort, ning 2025. aastal läks gümnaasiumi (tabel 5) 520 noort (60%), kutsekooli (tabel 6) 297 noort (34%) ning 57 (6%) ei asunud keskharidust omandama. Statistikaameti andmetel valib põhikooli järel umbes 25% kutsekooli, seega on huvitav ka see, et Kagu-Eestis on see näitaja oluliselt suurem.

Tabel 7. Väljaspool Kagu-Eestit õppijate populaarseimad gümnaasiumivalikud 2025/2026. õppeaasta 10. klassi õpilaste arvu põhjal (Allikas: HTM, rahvastikuregistris Kagu-Eesti elukoht)

Gümnaasium	2025/2026. õppeaasta 10. klassis, statsionaarses õppes
Nõo Reaalgümnaasium	37
Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium	16
Tartu Jaan Poska Gümnaasium	14
Tartu Tamme Gümnaasium	12
Miina Härma Gümnaasium	8
Elva Gümnaasium	5
Hugo Treffneri Gümnaasium	5

Gümnaasiume, kus õpivad veel Kagu-Eesti noored, kuid neid on ühes koolis vähem kui viis: Audentese Spordigümnaasium, Tartu Waldorfgümnaasium, August Kitzbergi nimeline Gümnaasium, Tartu Katoliku Hariduskeskus, Tartu Tähtvere Riigikool, Abja Gümnaasium, EBS Gümnaasium, Hiiumaa Gümnaasium, Kilingi-Nõmme Gümnaasium, Lähte Ühisgümnaasium, Paide Gümnaasium, Põltsamaa Ühisgümnaasium, Rae Gümnaasium, Rõngu Keskkool, Tabasalu Gümnaasium, Tallinna 21. Kool, Tallinna Nõmme Gümnaasium, Tartu Annelinna Gümnaasium, Tartu Erakool, Viljandi Gümnaasium, Võnnu Keskkool, Ülenurme Gümnaasium.

Kõige enam õpib Kagu-Eestist noori sel õppeaastal 10. klassis Nõo Reaalgümnaasiumis, tõenäoliselt on selle peamiseks põhjuseks kooli hea maine, kindlad suunad ja õpilaskodu olemasolu. Tartu linna gümnaasiumid ei ole nii populaarsed ning tõenäoliselt on selle üheks põhjuseks elukoht (ühelgi teistest tabelis toodud koolidest pole õpilaskodu võimalusi).

Järgnevalt vaatame Kagu-Eesti hariduspilti maakondade kaupa ning võtame vaatluse alla mõned tulemuslikkuse näitajad, et võrrelda koolide taset Eesti keskmisega. Näitajad on valitud lähtuvalt sellest, mis peaks kõige enam näitama haridustee jätkamise võimalusi.

Võrreldud on järgimisi näitjaid: gümnaasiumiastme lõpetajate osakaal (nominaalaeg+1 aastat), Eestis edasiõppijate osakaal gümnaasiumi lõpetanud õpilaste üldarvust, kõrghariduse omandamine 6 aastat pärast gümnaasiumi lõpetamist.

Haridussilmast (haridussilm.ee) on koondatud maakondade kaupa ülevaade kesk- ja kutsekeskharidusest.

Põlvamaa

Põlvamaal tegutseb kolm gümnaasiumi, sh üks riigigümnaasium, ja üks kutsekool: Põlva Gümnaasium, Räpina Ühisgümnaasium, Kanepi Gümnaasium ja Räpina Aianduskool. Põlva maakonnas elab kokku 450 gümnasisti, kellest Põlva maakonnas õpib 328 (73%).

Tabel 8. Gümnasistide arvud aastate lõikes statsionaarõppes. (Allikas: HTM)

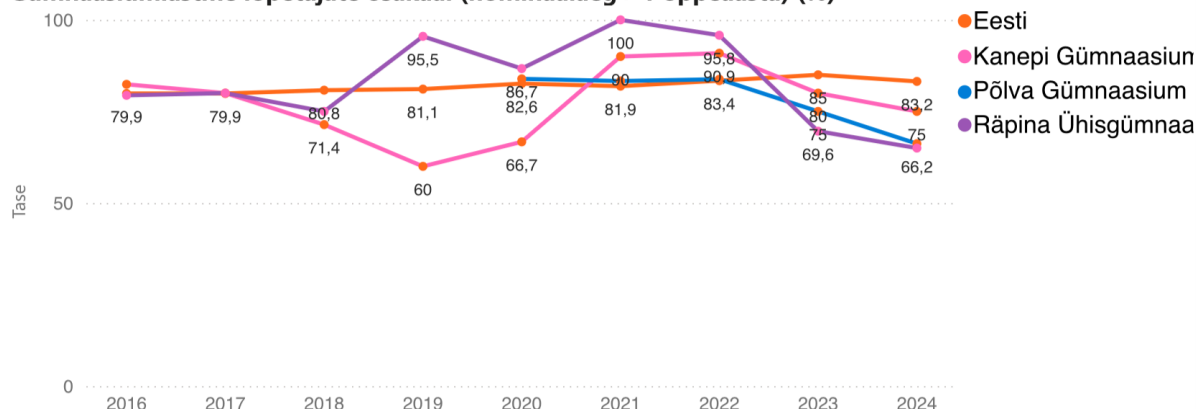
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Kanepi Gümnaasium	22	22	25	43	55	63	43	31	58	76
Põlva Gümnaasium	219	217	214	214	205	194	196	187	191	188
Räpina Ühisgümnaasium	58	60	60	70	67	63	64	78	82	78

Kutsekeskharidusõppe on neljanda taseme kutseõppe esmaõppe, mille õppekava täitmisel täies mahus omandab õpilane koos kutse- või erialase pädevusega keskhariduse ehk kutsekeskhariduse. (Kutseharidusstandard)

Tabel 9. Neljanda taseme kutseõppe õpilaste arvud (Allikas: Haridussilm)

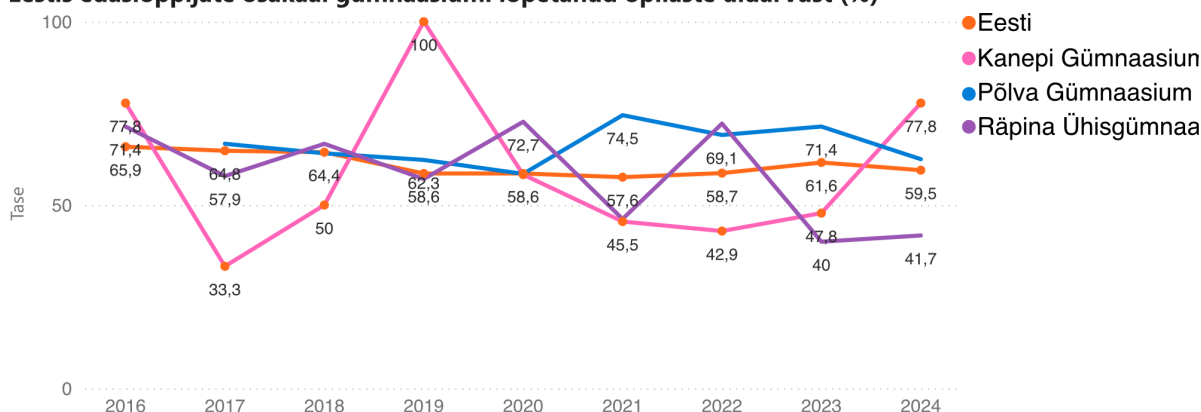
	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Räpina Aianduskool	68	61	40	50	50	67	65	53

Gümnaasiumiastme lõpetajate osakaal (nominaalage+ 1 õppeaasta) (%)

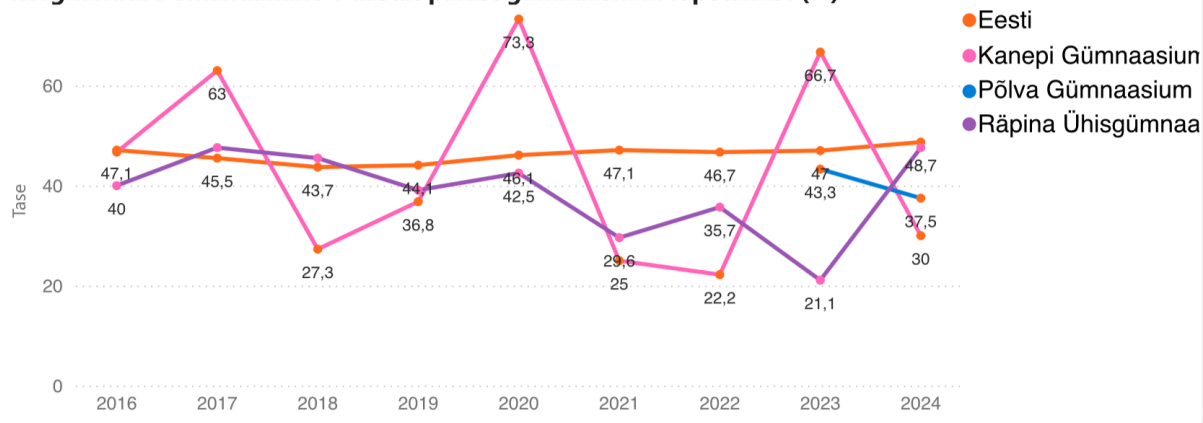
Gümnaasiumi lõpetajate osakaal on Põlvamaal Eesti keskmisega (83,2) võrreldes viimasel kahel aastal olnud madalam. Nominaalajaga lõpetamise osakaalu vähendavad koolivahetus, õppimine välismaal, võlgnevused koolitöös, haigused jms.

Eestis edasiõppijate osakaal gümnaasiumi lõpetanud õpilaste üldarvust (%)

Näitajaks on Eestis edasiõppijate osakaal gümnaasiumi lõpetanutest järgmise õppeaasta 10. novembri seisuga. Edasiõppijate osakaal näitab gümnaasiumis omandatud õpitulemuste asjakohasust ning karjäärinõustamise tõhusust. Eesti keskmisega (59,5) võrreldes on edasiõppijate osakaal madalam 2024. aastal Rärpina Ühisgümnaasiumis (41,7) ning kõrgemal Põlva (62,5) ja Kanepi Gümnaasiumis (77,8).

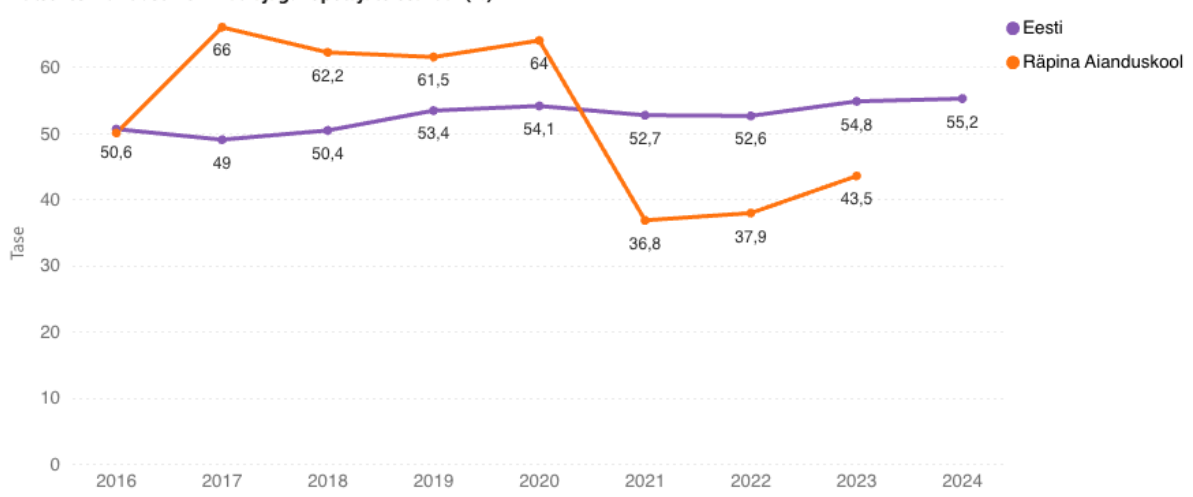
Kõrghariduse omandamine 6 aastat pärast gümnaasiumi lõpetamist (%)

Kõrghariduse omandamise näitaja pärast kuut aastat on olnud kõikumine (Kanepi Gümnaasiumis ja Rärpina Gümnaasiumis on olnud kahe aasta võrdluses kõikumine peaaegu kahekordne, Põlva Gümnaasiumi puhul saab vaadata vaid viimase kahe aasta andmeid). 2024. aasta andmeid vaadates on kõigi Põlvamaa koolide näitajad madalamad Eesti keskmisest, viimase viie aasta vaatest on Eesti keskmisest kõrgemad olnud vaid Kanepi Gümnaasiumi näitajad (aastail 2023 ja 2020).

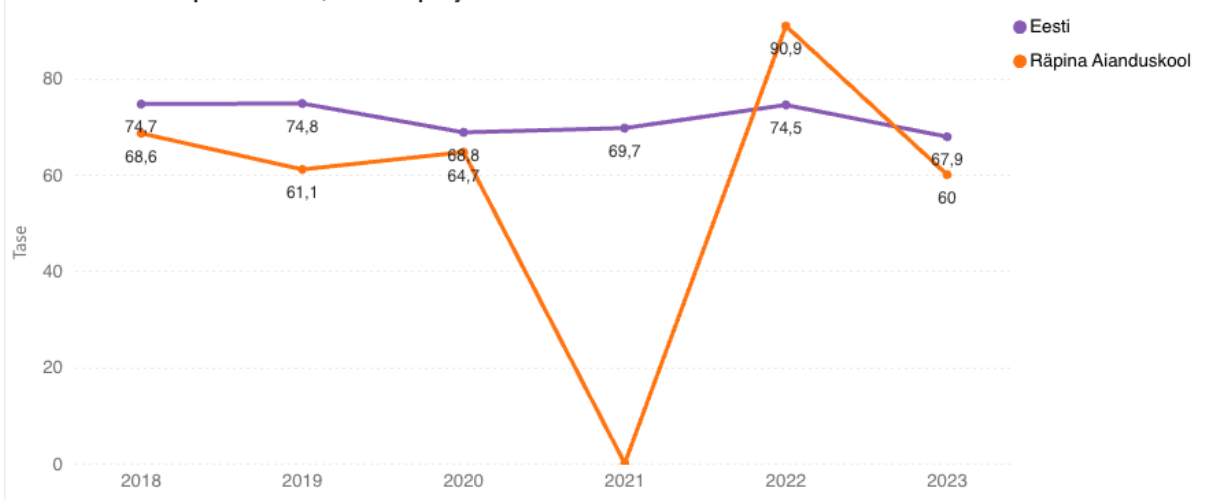
Kutsekeskharidust annab Põlvamaal Rärpina Aianduskool. Kutsekeskhariduse nominaalajaga lõpetajate osakaal oli 2023. aastal natuke madalam (43,5%) kui Eesti keskmine (54,8 %).

Kutsekeskhariduse nominaalajaga lõpetajate osakaal (%)

Rärpina Aianduskooli lõpetanute hõive määr oli 2023. aastal 60%, mis on madalam kui Eesti keskmine (67,9). Hõivatuteks loetakse kutseõppe lõpetanud isik, kes on vaatlusalusel aastal saanud MTA andmetel tulu vähemalt ühe kuu miinimumpalga ulatuses ning kelle hõivatuse periood on kokku pikem kui töötuna arvel olemise periood. Hõive näitaja arvutatakse lõpetamisele järgneva aasta kohta.

Kutsekeskhariduse lõpetanute hõive, osakaal lõpetajatest

Võrumaa

Võrumaal tegutseb viis gümnaasiumi, sh üks riigigümnaasium, ja üks kutsekool: Antsla Gümnaasium, Parksepa Keskkool, Setomaa Gümnaasium, Vastseliina Gümnaasium, Võru Gümnaasium ning Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus. Võru maakonnas elab kokku 597 gümnasisti, kellest Võru maakonnas õpib 451 (75%).

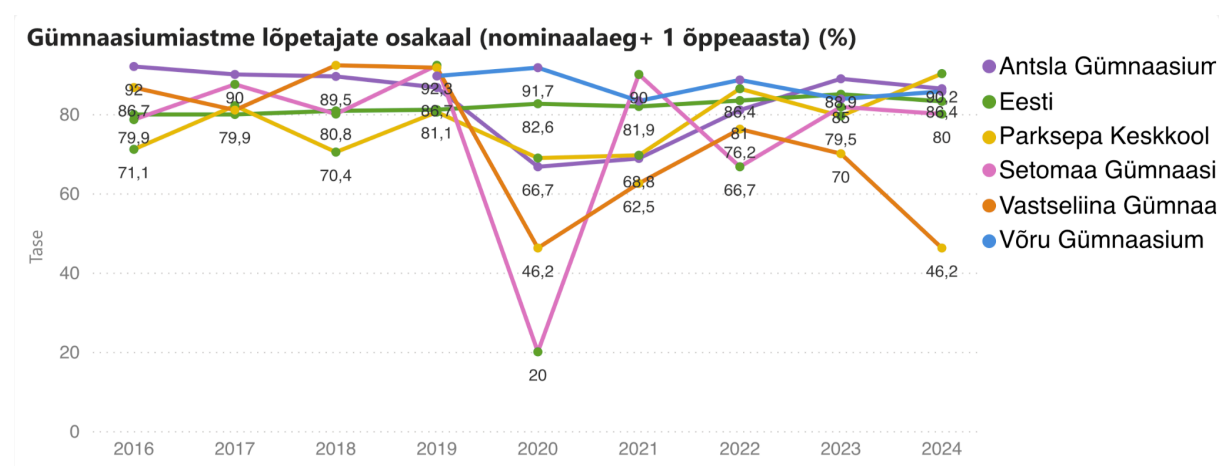
Tabel 10. Gümnasistide arvud aastate lõikes statsionaarõppes. (Allikas: HTM)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Antsla Gümnaasium	54	45	47	40	50	57	70	67	60	56
Parksepa Keskkool	112	118	116	121	124	114	117	116	128	123
Setomaa Gümnaasium	27	25	22	29	22	26	30	37	33	27
Vastseliina Gümnaasium	38	36	44	51	49	42	37	35	36	36
Võru Gümnaasium	247	274	255	237	228	220	233	235	243	246

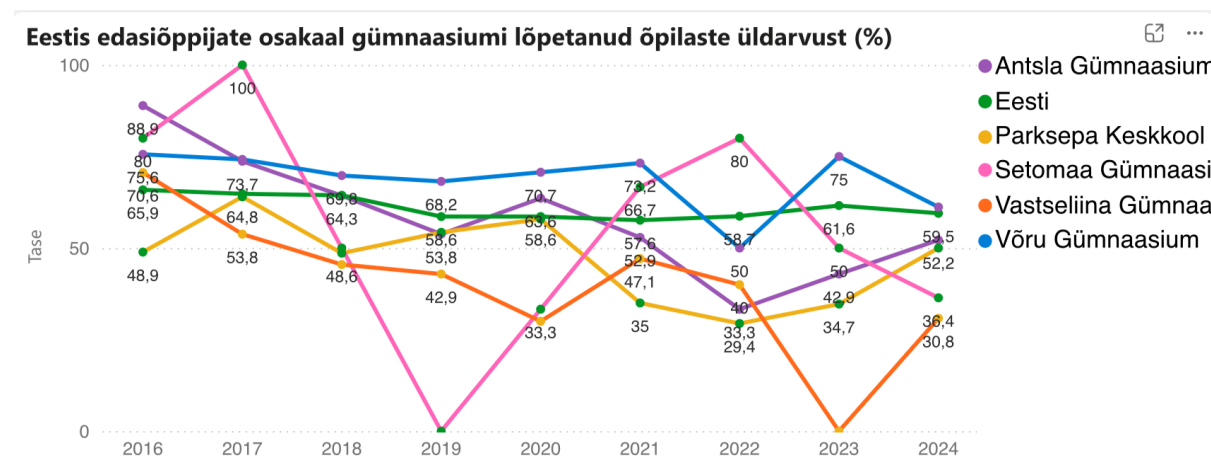
Kutsekeskharidusõpe on neljanda taseme kutseõppe esmaõpe, mille õppekava täitmisel täies mahus omandab õpilane koos kutse- või erialase pädevusega keskhariduse ehk kutsekeskhariduse. (Kutseharidusstandard)

Tabel 11. Neljanda taseme kutseõppe õpilaste arvud (Allikas: Haridussilm)

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogia-keskus	187	203	220	227	237	251	269	201

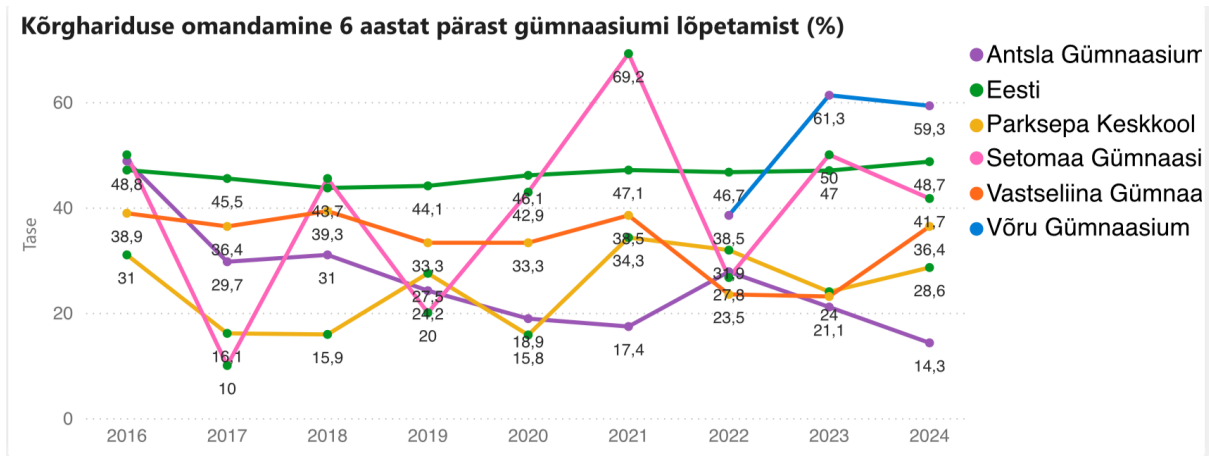

Gümnaasiumi lõpetajate osakaal on Võrumaal aastal 2024 Eesti keskmisega (83,2) võrreldes on olnud kõrgem Võru Gümnaasiumis (85,7), Antsla Gümnaasiumis (86,4) ja Parksepa Keskkoolis (90,2). Setomaa Gümnaasiumi näitaja oli aastal 2024 80,0 ning Vastseliina Gümnaasiumis 46,2. Nominaalajaga lõpetamise osakaalu vähendavad koolivahetus, õppimine välismaal, võlgnevused koolitöös, haigused jms.

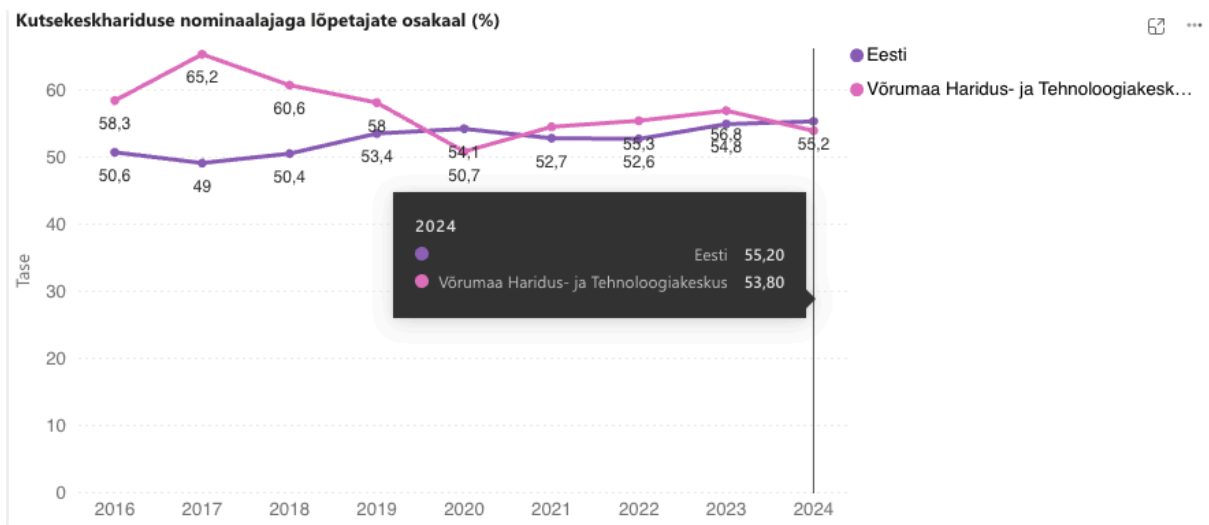
Näitajaks on Eesti edasiõppijate osakaal gümnaasiumi lõpetanutest järgmise õppeaasta 10. novembri seisuga. Edasiõppijate osakaal näitab gümnaasiumis omandatud õpitulemuste

asjakohasust ning karjäärinõustamise tõhusust. Eesti keskmisega võrreldes on edasiõppijate osakaal kõrgem vaid Võru Gümnaasiumis.

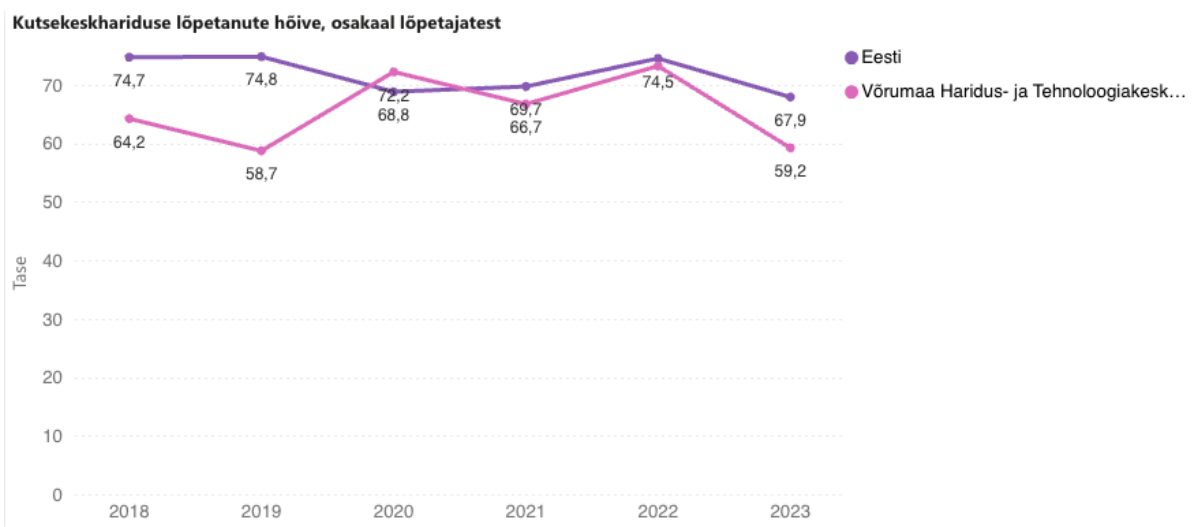

Kõrghariduse omandamine 6 aastat peale gümnaasiumi lõpetamist on Eesti keskmisest kõrgem Võru Gümnaasiumis.

Kutsekeskharidust annab maakonnas Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus. Kutsekeskhariduse nominaalajaga lõpetajate osakaal oli 2024. aastal natuke madalam (53,8%) kui Eesti keskmine (55,2%).

Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskuse lõpetanute hõive määr oli 2023. aastal 59,2%, mis on madalam kui Eestis keskmine (67,9). Hõivatuteks loetakse kutseõppe lõpetanud isik, kes on vaatlusalusel aastal saanud MTA andmetel tulu vähemalt ühe kuu miinimumpalga ulatuses ning kelle hõivatuse periood on kokku pikem kui töötuna arvel olemise periood. Hõive näitaja arvutatakse lõpetamisele järgneva aasta kohta.

Valgamaa

Valgamaal tegutseb neli gümnaasiumi, sh üks riigigümnaasium, ja üks kutsekool: Audentese Spordigümnaasiumi Otepää filiaal, Otepää Gümnaasium, Tõrva Gümnaasium, Valga Gümnaasium ning Valgamaa Kutseõppekeskus. Valga maakonnas elab kokku 412 gümnaasisti, kellest Valga maakonnas õpib 290 (70%). (2025, hetkeseis). Valga eripärana tuli välja ka muude rahvuste suurem osakaal teiste maakondadega võrreldes.

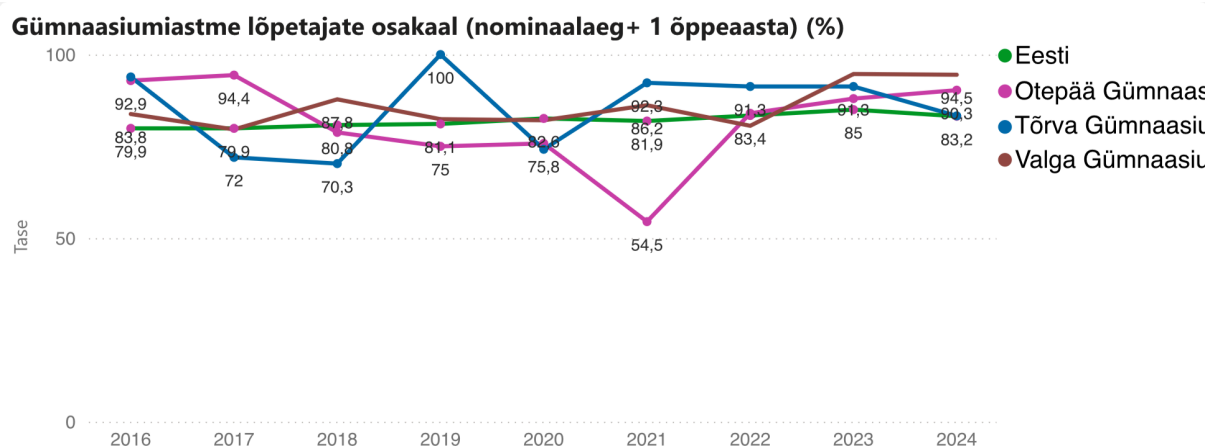
Tabel 12. Gümnaasistide arvud aastate lõikes statsionaarõppes. (Allikas: HTM)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Audentese Spordigümnaasiumi Otepää filiaal	44	50	51	51	45	41	41	46	46	46
Otepää Gümnaasium	87	72	67	63	79	80	80	75	79	75
Tõrva Gümnaasium	81	72	71	69	71	77	72	66	73	83
Valga Gümnaasium	152	165	181	177	167	176	175	165	163	151

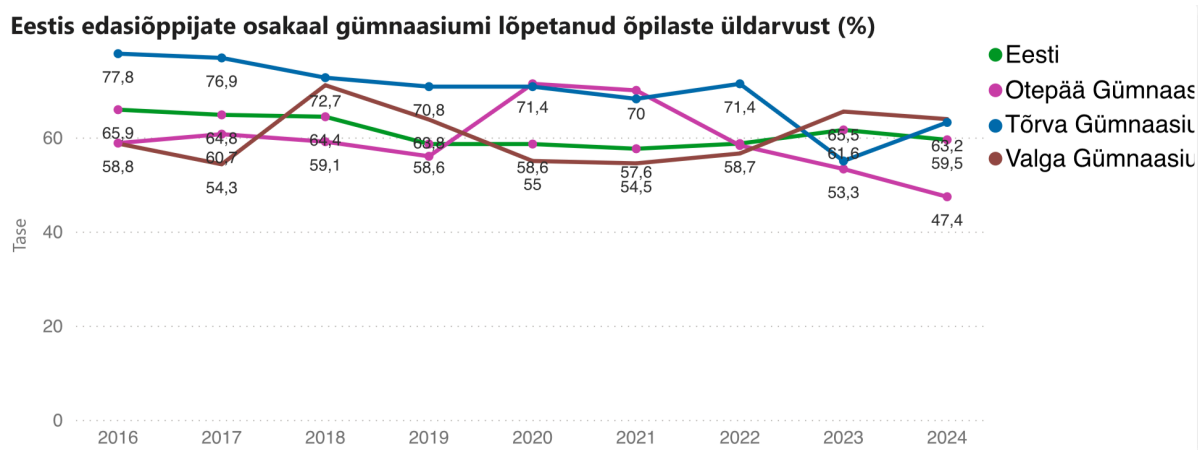
Kutsekeskharidusõpe on neljanda taseme kutseõppe esmaõpe, mille õppekava täitmisel täies mahus omandab õpilane koos kutse- või erialase pädevusega keskhariduse ehk kutsekeskhariduse. (Kutseharidusstandard)

Tabel 13. Neljanda taseme kutseõppe õpilaste arvud (Allikas: Haridussilm)

	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Valgamaa Kutseõppekeskus	137	124	140	134	175	188	202	191

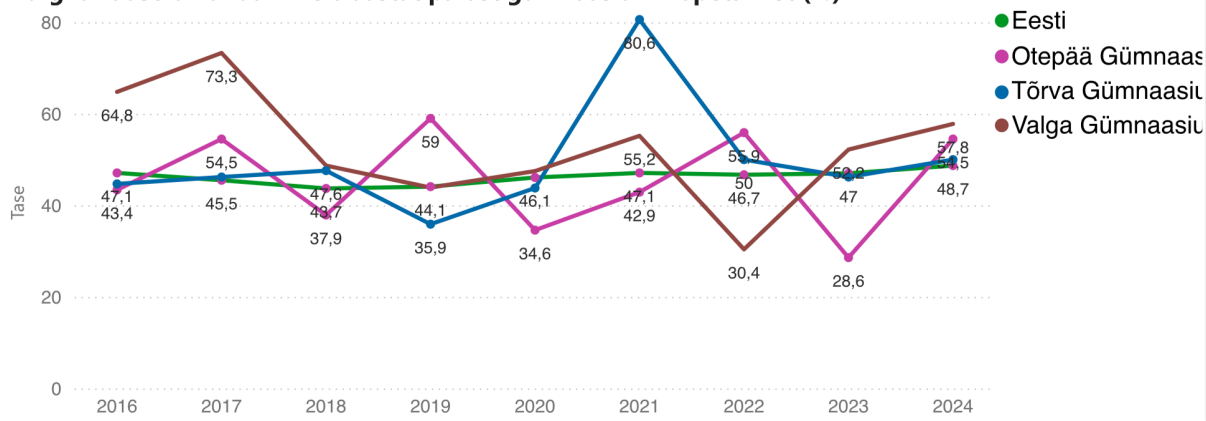

Gümnaasiumi lõpetajate osakaal on Valgamaal aastal 2024 Eesti keskmisega (83,2) võrreldes olnud kõrgem kõikides gümnaasiumides: Valga Gümnaasiumis (94,5) ja Otepää Gümnaasiumis (90,3) ning Tõrva Gümnaasiumis (83,3). Nominaalajaga lõpetamise osakaalu vähendavad koolivahetus, õppimine välismaal, võlgnedused koolitöös, haigused jms.

Näitajaks on Eesti edasiõppijate osakaal gümnaasiumi lõpetanutest järgmise õppeaasta 10. novembri seisuga. Edasiõppijate osakaal näitab gümnaasiumis omandatud õpitulemuste asjakohasust ning karjäärinõustamise tõhusust. Eesti keskmisega (59,5) võrreldes on edasiõppijate osakaal aastal 2024 kõrgem Valga Gümnaasiumis (63,9) ja Tõrva Gümnaasiumis (63,2), mõnevõrra madalam Otepää Gümnaasiumis (47,4).

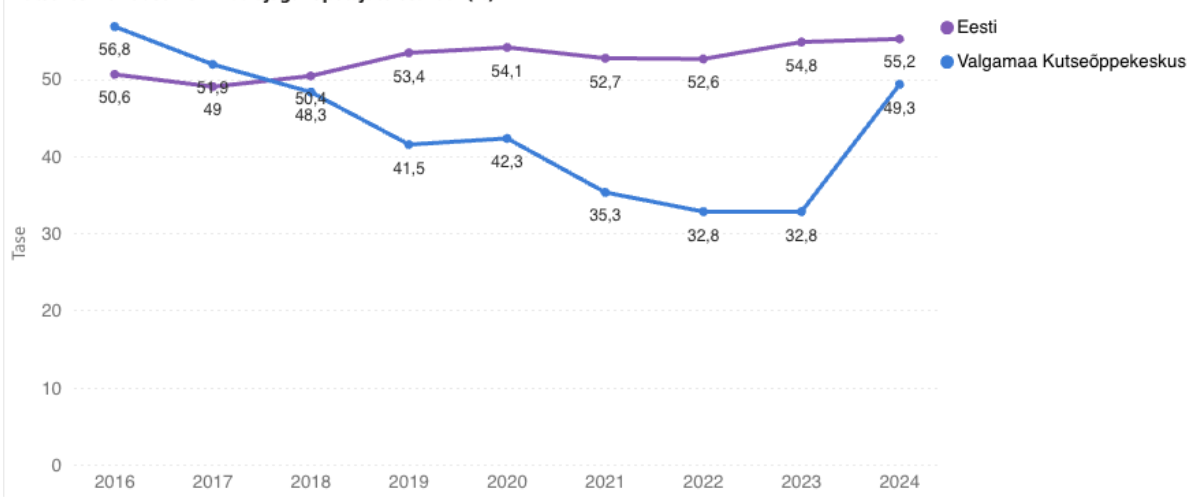
Kõrghariduse omandamine 6 aastat pärast gümnaasiumi lõpetamist (%)

Kõrghariduse omandamine 6 aastat peale gümnaasiumi lõpetamist on Eesti keskmisest (48,7) kõrgem 2024. aastal kõikides gümnaasiumites: Otepää Gümnaasium (54,5), Tõrva Gümnaasium (50,0), Valga Gümnaasium (57,8).

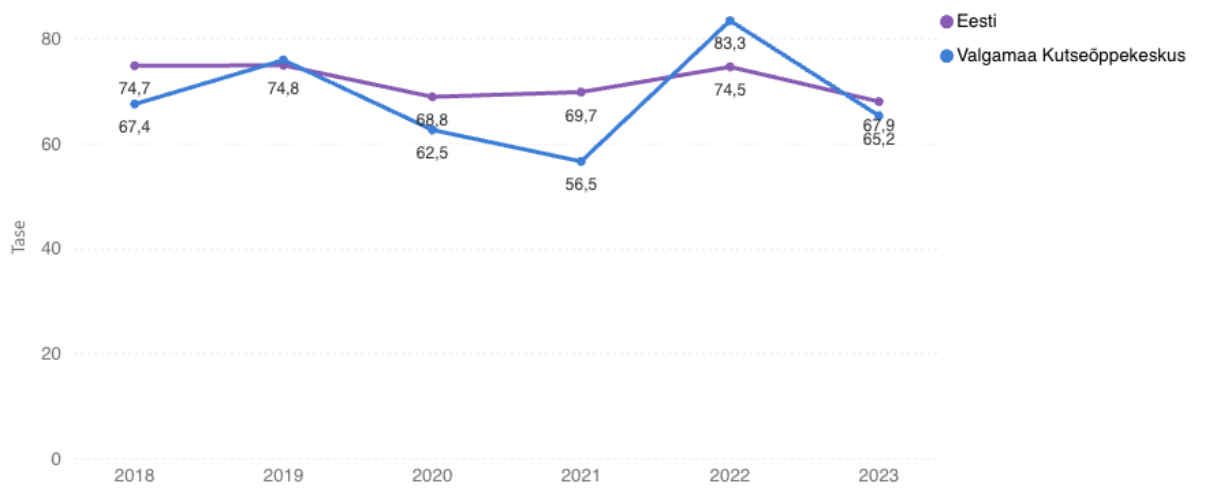
Kutsekeskharidust annab maakonnas Valgamaa Kutseõppekeskus. Kutsehariduse nominaalajaga lõpetanute osakaal selles õppeasutuses on 49,3%, mis on madalam Eesti keskmisest (55,2%).

Kutsekeskhariduse nominaalajaga lõpetajate osakaal (%)

Valgamaa Kutseõppekeskuse lõpetanute hõive määr oli 2023. aastal 65,2%, mis on natuke madalam kui Eestis keskmine (67,9). Hõivatuteks loetakse kutseõppe lõpetanud isik, kes on vaatlusalusel aastal saanud MTA andmetel tulu vähemalt ühe kuu miinimumpalga ulatuses ning kelle hõivatuse periood on kokku pikem kui töötuna arvel olemise periood. Hõive näitaja arvutatakse lõpetamisele järgneva aasta kohta.

Kutsekeskhariduse lõpetanute hõive, osakaal lõpetajatest

Kagu-Eesti haridusplilt populaarsemate gümnaasiumitega võrreldes

Kui võrrelda neid näitajaid (Lisa 1) viie kõige populaarsema gümnaasiumi valikuga, mida Kagu-Eesti noored teevad väljaspoole kolme maakonda, siis viimase aasta andmeid vaadates võib öelda, et edasiõppijate osakaalu näitaja oli Kanepi vallal kõrgem kui Miina Härma Gümnaasiumis, gümnaasiumiastme lõpetajate osakaal nominaalajaga (+1) oli Otepää Gümnaasiumis, Parksepa Keskkoolis ja Valga Gümnaasiumis kõrgem kui teistel gümnaasiumitel väljaspool Kagu-Eestit, välja arvatud Miina Härma Gümnaasium ja Tartu Tamme Gümnaasium. Kõrghariduse omandamise osas 6 aastat pärast gümnaasiumi olid viie parima hulgas Valga ja Võru Gümnaasium, mitmed Tartu gümnaasiumid jäid tahapoole.

Lisa 1. Kagu-Eesti gümnaasiumite ja viie kõige populaarsema väljaspool Kagu-Eestit asuva gümnaasiumi andmed.

Aasta		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Indikaator	Õppeasutus/KOV/Eesti	Väärtused	Väärtused	Väärtused	Väärtused	Väärtused	Väärtused	Väärtused	Väärtused	Väärtused
Eestis edasiõppijate osakaal gümnaasiumi lõpetanud õpilaste üldarvust (%)	Antsla Gümnaasium	88,9	73,7	64,3	53,8	63,6	52,9	33,3	42,9	52,2
	Elva Gümnaasium	74,1	56,8	48	60	47,8	46,7	51,3	57,4	45,9
	Kanepi Gümnaasium	77,8	33,3	50	100	58,3	45,5	42,9	47,8	77,8
	Miina Härma Gümnaasium	73	76,6	74	55,6	66,3	68,1	76,1	72,6	73,3
	Nõo Reaalgümnaasium	90,7	84	79,6	81,3	78,8	73,9	84,3	88,5	91
	Otepää Gümnaasium	58,8	60,7	59,1	56	71,4	70	58,3	53,3	47,4
	Parksepa Keskkool	48,9	64	48,6	54,3	57,9	35	29,4	34,7	50
	Põlva Gümnaasium		66,7	64,1	62,3	58,5	74,5	69,1	71,4	62,5
	Räpina Ühisgümnaasium	71,4	57,9	66,7	57,1	72,7	46,2	72,2	40	41,7
	Setomaa Gümnaasium	80	100	50	0	33,3	66,7	80	50	36,4
	Tartu Jaan Poska Gümnaasium	78,1	69	70,3	78,9	67,8	68,5	82,2	78,2	79
	Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium	59,7	62,8	55,7	52,7	57,7	46,7	52	56	55,1

Aasta		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
	Tartu Tamme Gümnaasium	73,8	73,8	76,3	82,1	74,1	78,2	75,2	77,9	79,9
	Tõrva Gümnaasium	77,8	76,9	72,7	70,8	70,8	68,2	71,4	55	63,2
	Valga Gümnaasium	58,7	54,3	71,1	63,8	55	54,5	56,6	65,5	63,9
	Vastseliina Gümnaasium	70,6	53,8	45,5	42,9	30	47,1	40	0	30,8
	Võru Gümnaasium	75,6	74,2	69,8	68,2	70,7	73,2	50	75	61,2
Gümnaasiumiastme	Antsla Gümnaasium	92	90	89,5	86,7	66,7	68,8	81	88,9	86,4
lõpetajate osakaal	Elva Gümnaasium	84,6	87,9	80,4	80,6	77,8	80,6	81,1	81,2	85,5
(nominaalage+ õppeaasta) (%)	Kanepi Gümnaasium	82,4	80	71,4	60	66,7	90	90,9	80	75
	Miina Härma Gümnaasium	89,2	82,7	89,7	92,6	91,7	88,1	82,8	92,5	94,7
	Nõo Realgümnaasium	90,7	88,1	91,9	91,1	91,9	81,6	90,6	88,9	87
	Otepää Gümnaasium	92,9	94,4	78,8	75	75,8	54,5	84	88	90,3
	Parksepa Keskkool	71,1	82,1	70,4	80,5	68,9	69,6	86,4	79,5	90,2
	Põlva Gümnaasium					83,9	83,3	83,8	75	66,2
	Räpina Ühisgümnaasium	79,4	80	75	95,5	86,7	100	95,8	69,6	65
	Setomaa Gümnaasium	78,6	87,5	80	92,3	20	90	66,7	81,8	80
	Tartu Jaan Poska Gümnaasium	81	80,4	83,2	83,8	94,7	93,5	88,2	94,4	89,9
	Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium			84,3	77,4	85	80,1	82,6	83,7	77,4

Aasta		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kõrghariduse omandamine 6 aastat pärast gümnaasiumi lõpetamist (%)	Tartu Tamme Gümnaasium	81,5	84	87,9	84,5	80	83,5	88	90,4	93,3
	Tõrva Gümnaasium	93,9	72	70,3	100	74,2	92,3	91,3	91,3	83,3
	Valga Gümnaasium	83,8	79,6	87,8	82,4	82,1	86,2	80,6	94,7	94,5
	Vastseliina Gümnaasium	86,7	81	92,3	91,7	46,2	62,5	76,2	70	46,2
	Võru Gümnaasium				89,6	91,7	83,3	88,6	83,8	85,7
	Antsla Gümnaasium	48,8	29,7	31	24,2	18,9	17,4	27,8	21,1	14,3
	Elva Gümnaasium	47,8	52,7	45,9	34,8	56,8	48,4	37	35,1	44
	Kanepi Gümnaasium	46,7	63	27,3	36,8	73,3	25	22,2	66,7	30
	Miina Härma Gümnaasium	70,1	62,7	61,2	57,8	57,3	59,1	59	56,1	61
	Nõo Realgümnaasium	58,9	56,3	60,5	60,9	64,9	58	59,3	67	58,1
	Otepää Gümnaasium	43,4	54,5	37,9	59	34,6	42,9	55,9	28,6	54,5
	Parksepa Keskkool	31	16,1	15,9	27,5	15,8	34,3	31,9	24	28,6
	Põlva Gümnaasium								43,3	37,5
	Räpina Ühisgümnaasium	40	47,6	45,5	39,1	42,5	29,6	35,7	21,1	47,6
	Setomaa Gümnaasium	50	10	45,5	20	42,9	69,2	26,7	50	41,7
	Tartu Jaan Poska Gümnaasium			59	57,7	54,1	58,2	59,4	56,3	59,5
	Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium						49,8	38,1	45,4	41,9

Aasta	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tartu Tamme Gümnaasium	58	56,3	52,9	50	57,6	57,3	52,3	54,2	61,2
Tõrva Gümnaasium	44,7	46,2	47,6	35,9	43,8	80,6	50	46,2	50
Valga Gümnaasium	64,8	73,3	48,7	43,9	47,5	55,2	30,4	52,2	57,8
Vastseliina Gümnaasium	38,9	36,4	39,3	33,3	33,3	38,5	23,5	23,1	36,4
Võru Gümnaasium							38,5	61,3	59,3

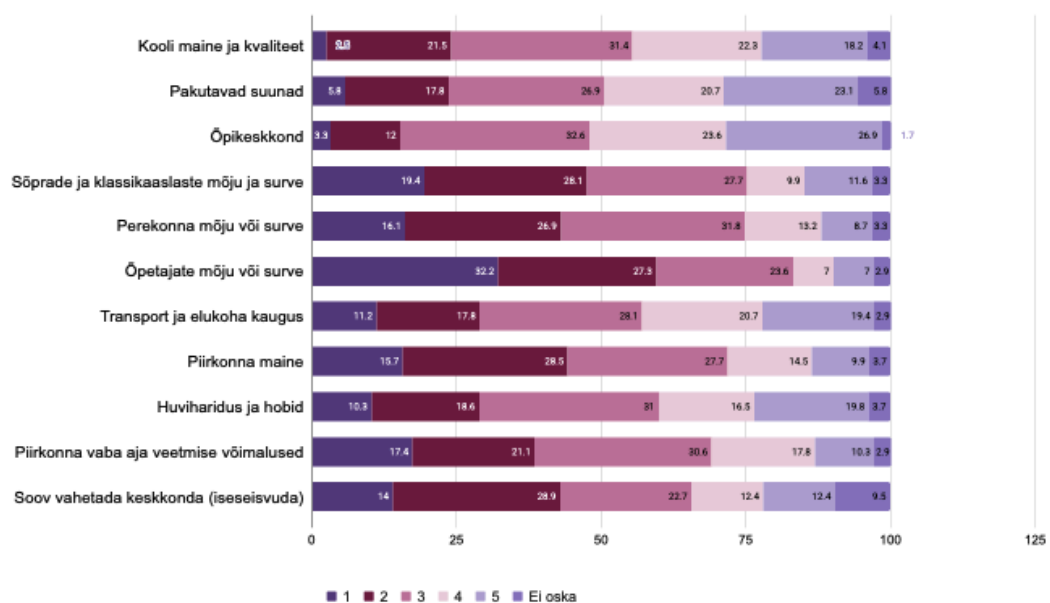
Tabelis teise värviga märgitud TOP 5 koolid.

Lisa 2. Koolinoorte küsitluse tulemuste kokkuvõte

Koolinoorte küsimustik saadeti vastamiseks kõigile Kagu-Eesti põhikoolidele ja munitsipaalgümnaasiumitele. Riigigümnaasiumitele küsimustikku ei saadetud, kuna nende noorte esindajatega toimusid vestlusringid. Kokku vastas küsimustikule 242 noort, kellest 2/3 õppis 9. klassis ja 1/3 10. klassis, noormehi (48,8%) ja tütarlapsi (51,2%) oli vastanute seas suhteliselt võrdselt. Kõige rohkem vastanuid oli Võrumaalt (83), järgnesid Põlva-(40) ja Valgamaa (23), 96 vastanut ei täpsustanud, millises koolis nad õpivad (vastused „siin“, „omas koolis“ jt). Seda peab kindlasti järgnevat analüüsi lugedes arvesse võtma.

Koolinoorte küsimustikus said noored 5-palli skaalal hinnata, kui olulised on erinevad tegurid peale põhikooli edasise koolivaliku otsustamisel. Võimalus oli valida hindamisel ka „ei oska öelda“ vastus.

Kõige olulisem (5) pakutud teguritest oli õpikeskkond, pakutavad suunad ning huviharidus ja hobid. Hindega 4 hinnati kõige enam õpikeskkonda, kooli mainet ja kvaliteeti, pakutavaid suundi ja transporti ning elukoha kaugust. Hindega 3 (keskmiselt oluline) hinnati õpikeskkonda, kooli mainet ja kvaliteeti, piirkonna vaba aja veetmise võimalusi. Vähemoluliseks valikute tegemisel ehk hindega 2 hinnati soovi vahetada keskkonda, piirkonna mainet, sõprade ja klassikaaslaste mõju. **Kõige madalamaks ehk hindega 1 hinnati õpetajate mõju või survet, sõprade ja klassikaaslaste mõju ja survet ning piirkonna vaba aja võimalusi.**

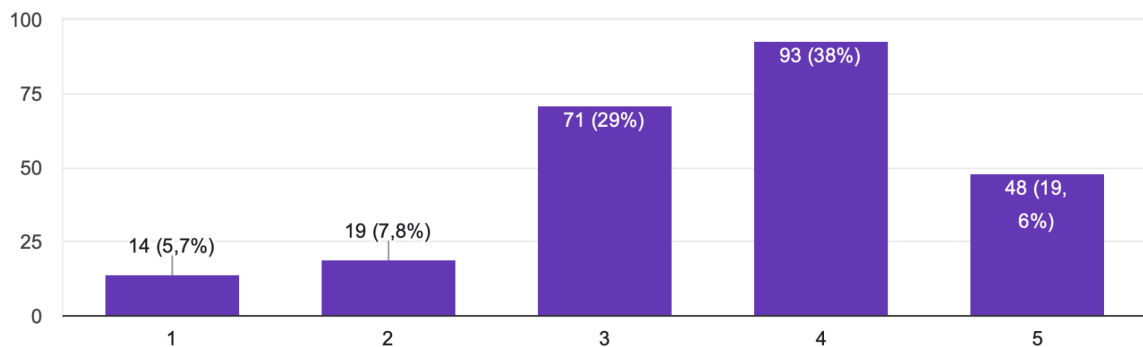

Joonis 1. Põhikooli koolivalikut mõjutavad tegurid.

Küsisime, kui hästi on noored enda hinnangul kursis piirkonna erinevate õppimisvõimalustega.

Kui hästi Sa tunned oma kodupiirkonna koolide võimalusi? 1- üldse ei tea; 5- väga hästi

245 vastust

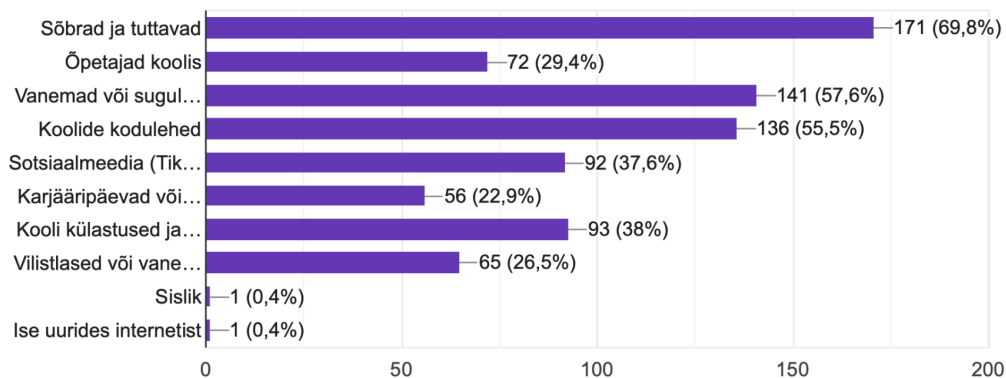
Joonis 2. Kodupiirkonna koolide võimaluste tundmine.

Keskmine hinnang tuli 3,58, mis näitab, et tegelikult on võimalik ja vajalik koolide võimalusi rohkem nähtavale tuua.

Küsisime ka, kust saadakse kõige rohkem infot koolide ja õppimisvõimaluste kohta. Ülekaalukalt kõige enam vastati, et sõpradelt ja tuttavatelt (171 vastust), järgnesid vanemad ja sugulased (141 vastust) ning koolide koduleheküljed (136 vastutust). Kõige vähem saadi infot karjääripäevadelt või messidelt. Koolikülastused ja sotsiaalmeedia said suhteliselt võrdselt mainitud.

Kust Sa saad kõige rohkem infot koolide ja õppimisvõimaluste kohta? (vali kuni kolm kõige olulisemat)

245 vastust

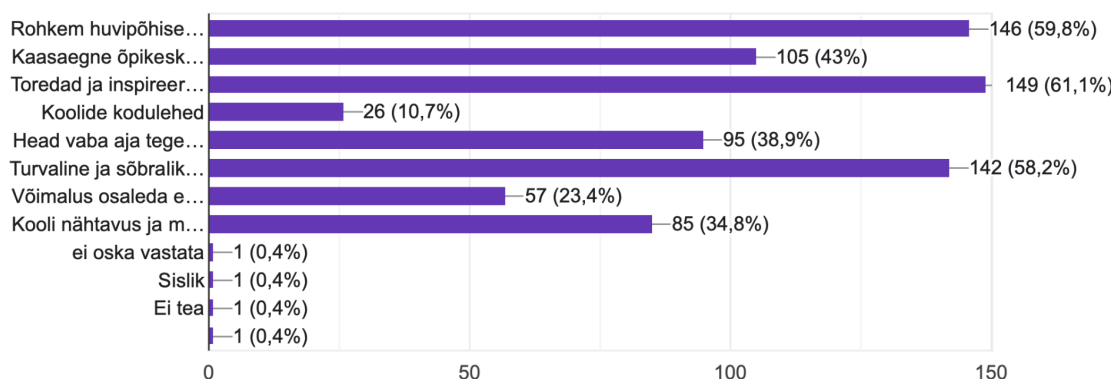

Joonis 3. Infoallikad.

Uurisime, mis teeks noorte jaoks õppimise kodupiirkonnas atraktiivsemaks. Kõige enam mainiti toredaid ja inspireerivaid õpetajaid (149), rohkem huvipõhiseid valikaineid ja erialasid (146) ning turvalist ja sõbralikku õhkkonda (142). Peeti oluliseks ka kaasaegset õpikeskkonda (105) ja häid vaba aja tegevusi (95). Kõige vähem mõjutavad atraktiivsust koolide kodulehed (26) ja võimalus osaleda erinevates projektides (57).

Mis teeks õppimise kodupiirkonna koolis Sinu jaoks atraktiivsemaks? (vali kuni kolm kõige olulisemat)

244 vastust

Joonis 4. Õppimisvõimaluste atraktiivsus.

Avatud vastusena said noored kirjutada, millisesse kooli nad plaanivad/plaanisid edasi õppima minna. Sellele küsimusele oli 232 vastust, neist 12 olid kõrgkoolid/ülikoolid, mille jätame vastuste analüüsist kõrvale. Kokku 220st vastanust 16% ehk 35 vastasid, et nad ei tea või pole veel otsustanud, kuhu nad edasi õppima plaanivad minna. 70% ehk 154 vastasid, et lähevad gümnaasiumi ning 14% ehk 31 vastasid, et nad plaanivad minna edasi õppima kutsekooli. Kutsekoolide valik jagunes koolide vahel järgmiselt: 18 VOCO, 9 EWERS, 1 Valga kutsekool, 7 muu, Räpina Aianduskool polnud vastustes välja toodud.

Gümnaasiumite puhul oli jaotus järgmine: 38 vastasid üldiselt, et nad jätkavad õpinguid gümnaasiumis ning ei täpsustanud, millises; 74 vastasid, et jätkavad õpinguid mõnes Kagu-Eesti gümnaasiumis (21 Võru Gümnaasiumis, 13 Parksepa Keskkoolis, 9 Räpina Ühisgümnaasiumis, 6 Setomaa Gümnaasiumis, 5 Tõrva Gümnaasiumis, 4 Vastselliina Gümnaasiumis, 3 Valga Gümnaasiumis, 3 Otepää Gümnaasiumis ja 2 Antsla Gümnaasiumis) ning 42 vastasid, et mujal gümnaasiumis. Mujal asuvad gümnaasiumid on mainimiste järgi rühmitatud (sest mõni vastaja tõi välja ka mitu gümnaasiumi), kõige populaarsemad oli Tartu Jaan Poska Gümnaasium (15) ja Tartu Tamme Gümnaasium (14), järgnesid Nõo Reaalgümnaasium (10), Hugo Treffneri Gümnaasium (9), Miina Härma Gümnaasium (5), Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium (4), mainiti ka Viljandi, Lähte ja Nõmme Gümnaasiume ning Audentese Spordigümnaasiumi.

Avatud vastusena sai vastata küsimusele „Kui Sa saaksid anda ühe soovitus, mida Sinu kodupiirkonnas peaks teisiti tegema, et noored siin tahaksid edasi õppida, siis mis see oleks?“. Kokku laekus 209 vastust. Paljud vastanutest (120) jäid üldsõnaliseks ning mainisid lihtsalt, et võiks olla „rohkem võimalusi“ ja „parem kool“. Konkreetsemalt toodi välja: vajadus keskenduda õppevalikutele ja sisule (rohkem suundi, erialasid, praktilisem õpe, valikuvõimalusi) (30); õpetajad, suhted ja koolikultuur (23); huvitegevus ja vaba aeg (23); transport, taristu ja õppetingimused (7); kooli maine ja kvaliteet (4); info ja kooli nähtavus (4).